

Stavovi Milenijalaca prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu

Ravnjak, Tihana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:219653>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Tihana Ravnjak

**Stavovi Milenijalaca prema braku, kohabitaciji i
roditeljstvu**

Završni rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Stavovi Milenijalaca prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu

Završni rad

Student/ica:

Tihana Ravnjak

Mentor/ica:

doc. dr. sc. Željka Zdravković

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Tihana Ravnjak**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Stavovi Milenijalaca prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 4. listopada 2021.

SADRŽAJ

1. Uvod	6
2. Ciljevi i svrha	7
3. Teorijska koncepcija rada	8
3.1. Definiranje generacije.....	8
3.2. Podjela generacija	9
3.3. Tranzicija u odraslost i tranzicijski zadatci	10
3.4. Milenijalci	12
3.5. Brak	13
3.6. Kohabitacija	14
3.7. Roditeljstvo.....	16
4. Istraživačka pitanja i hipoteze	17
5. Metodologija	18
5.1. Opis korištene metode	18
5.2. Opis korištenog mjernog instrumenta	18
5.3. Obrada podataka.....	18
5.4. Opis uzorka	19
6. Rezultati	22
7. Rasprava	37
8. Zaključak	43
9. Prilozi	46
10. Popis literature	47
11. Popis tablica	51

Stavovi Milenijalaca prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu

Sažetak

Ovim istraživačkim radom žele se utvrditi stavovi Milenijalaca prema braku i roditeljstvu kao i razlike u njihovim stavovima prema braku i roditeljstvu s obzirom na spol, dob, stupanj obrazovanja, mjesto stanovanja, stupanj religioznosti i tradicionalnosti. Cilj ovog istraživanja je uvidjeti stavove generacije milenijalaca o braku, roditeljstvu i kohabitaciji. Dakle, želi se saznati koliko generacija milenijalaca odobrava ili ne odobrava kohabitaciju, odluku da osoba nikada ne želi postati roditelj te odluku da osoba ima dijete s osobom s kojom živi u kohabitaciji. Nadalje, želi se saznati koju životnu dob Milenijalci smatraju idealnom za stupanje u brak, za ostvarivanje roditeljske uloge kao i idealnu dob za početak života u kohabitaciji. Istraživanje je provedeno metodom analize sekundarnih izvora podataka na uzorku od 469 ispitanika u dobi od 18 do 38 godina s područja Republike Hrvatske. Podatci su uzeti iz Europskog društvenog istraživanja (European Social Survey), a anketno istraživanje je provedeno 2018/2019 godine.

Ključne riječi: Milenijalci, brak, roditeljstvo, kohabitacija

Millennial attitudes toward marriage, cohabitation and parenthood

Abstract

This research aims to determine the attitudes of Millennials towards marriage and parenthood as well as differences in the attitudes towards marriage and parenthood with regard to gender, age, level of education, place of residence, religiosity and tradition. The aim of this research is to see the attitudes of the generation of Millennials about marriage, parenthood and cohabitation. Thus, this paper seeks to find out how strongly a generation of Millennials approves or disapproves cohabitation, the decision that a person never wants to become a parent and the decision that a person has a child with the person with whom he or she lives in cohabitation. Furthermore, it is sought to find out what age Millennials consider ideal for marriage, for fulfilling a parental role as well as the ideal age for starting life in cohabitation. The research was conducted by the method of analysis of secondary data sources on a sample of 469 respondents aged 18 to 38 years from Croatia. Data were taken from the European Social Survey which was conducted in 2018/2019.

Key words: Millennial, marriage, cohabitation, parenthood

1. Uvod

Stalne promjene društva dovode i do promjena u braku i roditeljstvu koji se transformiraju ovisno o društvenim potrebama, zahtjevima i mogućnostima. Nekada se moglo govoriti samo o jednome obliku bračne zajednice koja je podrazumijevala monogamijsku zajednicu muškarca i žene za koje se očekivalo, a u nekim kulturama i zahtijevalo, da će se ostvariti i u roditeljskoj ulozi. Međutim, danas se može govoriti o mnogobrojnim oblicima kao što su izvanbračne zajednice, kohabitacija, homoseksualna zajednica i slično. No, unatoč raznim mogućnostima, brak je danas i dalje najčešći i najintimniji oblik bliske veze između partnera. Stupanje u brak i ostvarenje u roditeljskoj ulozi najznačajniji su tranzicijski događaji kojima se prelazi u životnu fazu odraslosti.

Struktura rada je slijedeća: najprije će se definirati pojam generacije, zatim će biti dana podjela generacija od kojih će najdetaljnije biti opisana, naravno, generacija milenijalaca. Objasniti će se tko su oni, koje su njihove karakteristike po kojima se izdvajaju od svojih prethodnika te koja su njihova skupna obilježja. Nadalje, definirat će se koji su to ključni tranzicijski događaji za prijelaz u odraslu dob. Zatim će se prijeći na istraživačka pitanja i hipoteze koje prethode metodologiji unutar koje će se opisati uzorak istraživanja kao i korištena metoda prilikom obrade podataka. Nakon toga uslijedit će rezultati koji su dobiveni ovim istraživačkim radom i rasprava te na samome kraju zaključak istraživanja.

Korištena metoda za obradu podataka je analiza sekundarnih podataka, u ovom slučaju to su bili podatci koji su preuzeti iz anketnog istraživanja provedenog 2018/2019 godine u sklopu Europskog društvenog istraživanja. Uzorak je činilo 469 ispitanika u dobi od 18 do 38 godina, odnosno 469 pripadnika generacije milenijalaca. Budući da oni danas predstavljaju najbrojniju demografsku skupinu, pošlo se od pretpostavke da su njihovi stavovi i mišljenja uvelike bitni, osobito o braku i roditeljstvu budući da su to značajne tranzicije u životu svakog pojedinca. Osim toga, proučavajući povijest braka i obitelji sve do danas, mogu se primijetiti velike promjene kroz koje su navedene zajednice prolazile. Milenijalci su specifična generacija koja je odrastala za vrijeme najvećih tehnoloških napredaka, pogođena je Velikom recesijom koja je na njih ostavila velike tragove. Uzrokovano upravo tom ekonomsko katastrofom, za njih se smatra da su generacija koja ima najviše studentskih dugova, duže živi u svome roditeljskom domu od svojih prethodnika te se više oslanja na pomoć roditelja. Također, oni su i najobrazovanija generacija do sada. Uzimajući to sve u obzir, zanimalo nas je kakve stavove ova generacija ima prema braku, roditeljstvu i kohabitaciji te koju životnu dob smatra idealnom za stupanje u navedene tranzicije.

2. Ciljevi i svrha

Temeljni cilj ovog istraživanja je odrediti stavove i mišljenja Milenijalaca u Hrvatskoj prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu.

Posebni ciljevi rada odnose na procjenu stavova i mišljenja Milenijalaca o:

- stupnju odobravanja da osoba nikada nema djecu
- stupnju odobravanja da osoba živi u kohabitaciji
- stupnju odobravanja da osoba ima dijete s osobom s kojom živi, ali s kojom nije u braku
- idealnim godinama za početak života u paru s osobom s kojom nije u braku
- idealnim godinama za stupanje u brak
- idealnim godinama za postati roditeljem

Istraživanje ima za svrhu uvidjeti kakve Milenijalci imaju stavove prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu budući da oni danas predstavljaju najbrojniju demografsku skupinu. Bez obzira na njihove zajedničke karakteristike i obilježja kao jedne generacije, u radu se polazi od pretpostavke da Milenijalci nisu homogeni, odnosno da postoje neke razlike u njihovim stavovima obzirom na sociodemografska i sociokulturna obilježja kao što su spol, stupanj obrazovanja, mjesto stanovanja te stupanj religioznosti i tradicionalnosti.

3. Teorijska koncepcija rada

3.1. Definiranje generacije

Generacija je skupina ljudi koja se može identificirati prema godini rođenja, dobi, mjestu i značajnim događajima koji određuju socioekonomska obilježja te kohorte (Guha, 2010; Smola & Sutton, 2002). Takvi događaji odnose se na ratove, razvoj novih tehnologija ili velikih ekonomskih prijelaza koji često oblikuju osobnost, vrijednosti i očekivanja te generacije (Hauw & Vos, 2010 prema Smith i Nichols, 2015). Generacija je duga oko 20 godina, što otprilike predstavlja vrijeme od rođenja grupe ljudi do vremena kada postanu punoljetni i počnu imati svoju djecu (Codrington, 2008).

Prema teoriji generacijskih razlika, ljudi rođeni u približno 20-godišnjem vremenskom razdoblju dijele zajednički skup karakteristika na temelju povijesnih iskustava, ekonomskih i društvenih uvjeta, tehnološkog napretka i drugih društvenih promjena koje su im zajedničke. Ovaj pojam postao je popularan 1960 -ih godina kada se koristio za razlikovanje buntovne Baby Boomer generacije od njihovih roditelja (Reeves i Oh, 2007).

Generacijska teorija objašnjava da doba u kojem je osoba rođena utječe na razvoj njezina pogleda na svijet. Suočeni sa sličnim problemima, pod utjecajem istih događaja i razmjene sličnih iskustava, ljudi iste dobi vjerojatno će imati slične temeljne sustave vrijednosti, bez obzira na državu ili zajednicu rođenja. Ovi „sustavi vrijednosti“ pokretači su ponašanja i stavova te su dobri prediktori ponašanja i očekivanja (Codrington, 2008).

Podjela i definiranje ljudi prema godinama rođenja može se činiti kao subjektivna generalizacija. Međutim, Howe i Strauss (2000) tvrde da razmijenjena iskustva tijekom godina formiranja unutar kohorte rezultiraju osebujnom generacijskom vezom koja rezultira zajedničkim stavovima i ponašanjem (Cecere, 2016). Postoji mnogo čvrstih dokaza i istraživanja koja ukazuju da je generacijski pristup razumijevanju društva i skupina ljudi znanstveno prihvatljiv i dobro utemeljen u dobrim društvenim znanostima (Codrington, 2008).

3.2. Podjela generacija

Nomenklatura koja se koristi za označavanje različitih generacija nije standardizirana jer su različiti istraživači koji se bave istraživanjem generacijskih razlika smislili niz različitih naziva za označavanje određenih generacija. Također, postoji i veliko neslaganje između različitih autora oko toga koji raspon godina obuhvaća jednu generaciju (Reeves i Oh, 2008).

„Tiha generacija“, „Baby Boomer“, „Generacija X“, „Milenijalci“, „Generacija Y“ – ovi i drugi slični izrazi za opisivanje grupa ljudi različite dobi postali su prilično poznati i korišteni. Ovi pojmovi proizlaze iz teorije koja pokušava objasniti kako različite generacije razvijaju različite sustave vrijednosti i kako to utječe na interakciju mlađih i starijih ljudi sa svijetom oko sebe i međusobno (Codrington, 2008).

Tiha generacija rođena je između 1920-ih i 1945. godine. Na pripadnike ove generacije u mladosti su utjecali Velika depresija i Drugi svjetski rat. Odrasli su u ozbiljnim vremenima, kada su svi morali obavljati svoju dužnost, sviđalo im se to ili ne. Oni su konzervativni, vrijedni i strukturirani, preferiraju pravila, red, formalne hijerarhije i mrze se zaduživati. Njihova ideja napretka je sporo, postupno napredovanje, uz minimiziranje rizika. Također vjeruju da je „dobro“ i „normalno“ naporno raditi, odnosno vjeruju da trudom mogu postići sve (Codrington, 2008).

Baby Boomers generacija rođena je između 1946. i 1960. godine. Oni su poslijeratna generacija koja je odrasla u vrijeme velikih vizija. Vole uočljivu potrošnju i stvorili su više bogatstva te nagomilali više duga nego bilo koja druga generacija. Oni su radoholičarska generacija, vođena, usmjerena na cilj i usredotočena na krajnji rezultat. Imaju principijelan, optimističan pogled na život (Codrington, 2008). Zovu se Baby Boomers jer nakon što su se muškarci vratili iz borbi u Drugom svjetskom ratu, uslijedio je veliki porast nataliteta, stvarajući tako baby boom. Baby Boomersi odrasli su u prosperitetno ekonomsko vrijeme. Ova generacija nije odrasla ovisno o tehnologiji kao što su mlađe generacije (Kaifi i sur., 2012; Smola i Sutton, 2002 prema Smith i Nichols, 2015).

Generacija X rođena je između 1961. i 1979. Generacija X označava razdoblje opadanja rođenja nakon baby booma i znatno je manja od prethodnih i sljedećih generacija (Kaifi i sur., 2012.). To je bila prva generacija čiji su roditelji radili. Također, nju karakteriziraju i razvodi roditelja, loše gospodarstvo i visoki kriminal (Cahill & Sedrak, 2012. prema Smith i Nichols, 2015). Oni su odrasli kao djeca razvoda i budući da se s bolom sjećaju neuspjelih brakova svojih roditelja, oni stupaju u brak oprezno i kasnije nego prethodne generacije. Imaju poduzetnički,

sebičan i individualistički stav koji se često pogrešno smatra buntovništvom koje je pokazala Boomer generacija. Međutim, pripadnici X generacije ne bune se protiv autoriteta kao što su to učinili Boomersi. Oni jednostavno potvrđuju svoju individualnost, jednu od svojih karakteristika. Vole slobodu, teže ravnoteži u svom životu. Oni rade kako bi imali život, a ne žive da bi radili. Oni žele pravila, ali samo od odgovarajućih vlasti. Oni su duhovni tragatelji koji vjeruju u natprirodno (Codrington, 2008).

Milenijalci su pojedinci rođeni između 1980. i 2000. Zovu se Milenijalci zbog bliskosti s novim tisućljećem i odgoja u digitalnijem dobu (Kaifi i sur., 2012.). Na ovu su generaciju utjecala računala i veće prihvaćanje netradicionalnih obitelji i vrijednosti (Andert, 2011 prema Smith i Nichols, 2015). Kao jedna od najzaštićenije djece u povijesti, ova je generacija samouvjerena (Codrington, 2008). Howe i Strauss (2000) predviđaju ružičastu budućnost Generacije Y. Kao skupina, oni nisu slični nijednoj drugoj generaciji. Brojniji su, bolje obrazovani i etnički raznolikiji (Reeves i Oh, 2007).

3.3. Tranzicija u odraslost i tranzicijski zadatci

Mladost je prijelazno razdoblje iz djetinjstva u odraslu dob stoga je zajedničko obilježje mladih relativno niska životna dob. U istraživanjima je vidljiva težnja prema proširivanju dobnog raspona mladosti prema ranijim godinama zbog ranijeg ulaska u pubertet, a prema kasnijim godinama zbog sve kasnijeg prelaska u odraslost. Ova pojava poznata je kao „produžena mladost“. „Produženu mladost“ (Ule, 1988 prema Ilišin i sur., 2013) obilježava sve duže institucionalizirano obrazovanje, usporeno zapošljavanje i socio-ekonomsko osamostaljivanje, odgađanje osnivanja vlastite obitelji i slabo uključivanje u javne poslove. U današnje vrijeme, koje je sklono brzim i stalni promjenama, tranzicija mladih u odraslost postaje sve dugotrajniji i nepredvidljiviji proces (Fahmy, 2006; France, 2007 prema Ilišin i sur., 2013).

Prijelaz iz mladosti u odraslu dob predstavlja ključni prolaz u životu, tipično je obilježen s nekoliko značajnih prijelaza, a to su ulazak u radnu snagu, kretanje prema stambenoj i ekonomskoj neovisnosti i neovisno stvaranje obitelji (Massoglia i Uggen, 2010).

Mnoga društva na napuštanje roditeljskog doma, ulazak u brak, trajnu intimnu vezu ili roditeljstvo gledaju kao na bitne tranzicije u obiteljskom životu. Društvo očekuje od mladih odraslih da se ostvare u navedenim ulogama i tranzicijama. Neke kulture i tradicionalne sredine

ne samo da očekuju od mladih odraslih da postanu roditelji već je to jasno definiran društveni zahtjev kojim mladi dobivaju atribut odraslosti i potvrdu rodne uloge (Lacković-Grgin, 2011).

Interdisciplinarno istraživanje usvojilo je koncept „razvojnih zadataka“ kako bi se okarakterizirao sukob između tjelesnih, mentalnih, socijalnih i ekoloških zahtjeva s kojima se pojedinci suočavaju tijekom različitih životnih stadija. Koncept, koji je uveo Havighurst, opisuje konstitutivna društvena očekivanja koja društva imaju od svojih članova tijekom različitih životnih faza. Internalizacijom, a zbog fizičkih, kognitivnih ili seksualnih potreba i želja, pojedinci općenito ugrađuju ta očekivanja u vlastitu strukturu ciljeva. Razvojni zadatak je zadatak koji nastaje u određenom razdoblju života pojedinca ili otprilike tog trenutka, čije ga uspješno postizanje čini sretnim i dovodi do uspjeha u sljedećim zadacima, dok neuspjeh dovodi do nesreće kod pojedinca, neodobravanja od strane društva i poteškoće s kasnijim zadacima (Havighurst 1953 prema Hurrelman i Quenzel, 2015).

Prema Havighurstu, razvojne zadaće mogu se shvatiti kao dobna očekivanja koja društvo ima u određeno vrijeme i koja dijeli velik broj članova tog društva. Ovi razvojni zadatci uključuju kolektivna vjerovanja u odgovarajuće ponašanje pojedinaca u određenoj životnoj fazi. Kako se postavljaju ciljevi specifični za dob, razvojni zadatci strukturiraju čitav tijek života i pomažu u određivanju smjera individualnog razvoja (Hurrelman i Quenzel, 2015).

Najvažnije razvojne zadaće rane odrasle dobi, odnosno razdoblja od osamnaest do trideset godina: su odabir partnera, naučiti živjeti s partnerom, zasnivanje obitelji, odgoj djece, upravljanje domom, započinjanje zanimanja, preuzimanje građanske odgovornosti i pronalaženje prikladne društvene skupine (Hurrelman i Quenzel, 2015).

3.4. Milenijalci

Za što bolje razumijevanje ovog istraživačkog rada, veoma je bitno objasniti tko su zapravo pripadnici generacije milenijalaca i zašto su baš oni odabrani kao uzorak istraživanja. Generacija milenijalaca ili, kako se još naziva, generacija Y predstavlja sve one osobe koje su rođene u razdoblju otprilike od 1980. godine do 2000. godine (Smith i Nichols, 2015), a razlog zašto baš oni čine uzorak istraživanja proizlazi iz toga što su oni danas najbrojnija demografska skupina.

Društvene, političke i tehnološke promjene koje su se događale tijekom prošlih nekoliko desetljeća utjecale su na specifično, a ponekad možda i neshvatljivo ponašanje generacije Y kao i na njezine karakteristike. Oni, u usporedbi s njihovim prethodnicima, gledaju na svijet s drugačijeg gledišta te su strukturirali svoj život na drugačiji način (Cecere, 2016).

Roditelji pripadnika ove generacije bili su više usmjereni na njih i njihove potrebe, a kao posljedica toga javlja se kasnije sazrijevanje Milenijalaca. Velika recesija koja se dogodila u 21. stoljeću uvelike je utjecala na odluke, buduće dohotke i ulazak u odraslost kod Milenijalaca (Garikapati et al, 2016). Uzrokovano spomenutom Velikom recesijom (2007-2009), generacija Y prva je generacija koja ima veću stopu studentskih dugova, siromaštva i nezaposlenosti kao i nižu stopu bogatstva i osobnog primanja nego što su to imale dvije generacije prije njih (Pew Research Center Survey, 2014).

Istraživački centar Pew (2014) navodi da su Milenijalci u usporedbi sa svojim prethodnicima relativno neuključeni u politiku i odvojeni od religije, povezani društvenim medijima, nepovjerljivi prema drugima, ne žure stupiti u brak, optimistični su po pitanju svoje budućnosti te su bolje obrazovani.

Kada se govori konkretno o hrvatskim Milenijalcima, trebaju se spomenuti i višegodišnji oružani sukobi koji su se događali na našem području. Oni su ostavili trag na djetinjstvu i mladosti Milenijalaca ili su prethodili njihovom rođenju. Ratovi kao dramatični događaji ostavljaju negativan utjecaj na cjelokupno društvo, ali isto tako i na svaku individuu pa tako i na one najmlađe, odnosno djecu. Proživljeno ratno iskustvo, kako to pokazuju neka istraživanja, može imati negativan utjecaj na psihosocijalni razvoj djece koji je u opasnosti te na njihova očekivanja vezana za budućnost. (Ajduković, 1995).

Mladi u Hrvatskoj susreću se s većim brojem problema nego njihovi vršnjaci u tranzicijskim državama koje nisu bile pogođene ratnim zbivanjima i oružanim sukobima. Rat je prouzročio dugotrajne ekonomske i socijalne posljedice. Ilišin i Radin (2007) navode da

mladi procjenjuju da su njihovi najveći problemi upravo socioekonomske prirode, a to su nizak životni standard, nedostatak životne perspektive i nezaposlenost. Ovi egzistencijalni problemi mladih dovode do fenomena poznatog pod nazivom „produžena mladost“ koji zapravo uključuje odgađanje stupanja u brak zbog ekonomske nesamostalnosti koja ih sprečava u ranijem odlasku iz roditeljskog doma.

3.5. Brak

Hrvatsko društvo kao i svako drugo društvo konstantno se susreće s raznoraznim društvenim promjenama i etapama razvoja. Tako se promjene događaju i u prevladavajućim vrijednosnim orijentacijama koje se odnose i na modifikacije u pogledu vrednovanja braka i obitelji. Štalekar (2010) navodi da su najistaknutije obiteljske promjene koje se događaju zadnjih desetljeća sljedeće: sve je veći broj zaposlenih i financijski neovisnih pripadnica ženskoga spola, mladi sve kasnije stupaju u brak, dominiraju dvogeneracijske obitelji, sve je više parova koji nemaju djecu, povećava se stopa razvoda braka kao i jednoroditeljskih obitelji, raste stopa izvanbračnih obitelji te samačkih kućanstava i alternativnih zajednica.

Autorica Čudina-Obradović (2013) navodi kako se zbog potrebe za visokim obrazovanjem događa se to da se mladi sve više godina obrazuju što dovodi do njihova kasnijeg osamostaljenja što opet povlači sa sobom to da se mladi sve kasnije vjenčavaju i kasnije se odlučuju na dobivanje prvoga djeteta te se konstantno povećava broj samaca. Također, ista autorica navodi i da mladi zbog ekonomske krize ostaju dugo u svojim roditeljskim domovima te da na roditelje prebacuju troškove svoga školovanja ili svoje nezaposlenosti.

Prijelaz na člansku ulogu osnivača obitelji postao je krhak. U prijašnjim generacijama brak i rođenje vlastite djece kronološki su se podudarali. Međutim, danas ta dva događaja često dijeli mnogo godina. Sve je češća pojava da je „trajno partnerstvo“ potpuno neovisno o „rađanju djece“. Brojni adolescenti i odrasli više ne gledaju na brak i rađanje vlastite djece kao na čvrst i sastavni dio zajedničkog života. Značajan razlog tome je nesigurnost u pogledu profesionalne karijere o kojoj ovisi financijski prihod (Fussell, Gauthier i Evans, 2007 prema Hurrelmann i Quenzel, 2015).

Aračić, Baloban i Nikodem (2019.) analizirali su stavove o važnosti braka i obitelji na uzorku hrvatskih punoljetnih građana te su došli do zaključka da je udio onih koji obitelj smatraju nevažnom u vlastitom životu zanemariv, dok je s druge strane vidljiv porast kritičnosti prema tradicionalnom braku i porast prihvaćanja alternativnih oblika partnerskog života.

Također, navedeni autori su istaknuli da i dalje prevladava model heteroseksualne nukleusne obitelji, ali da u posljednjih dvadesetak godina u Hrvatskoj jačaju alternativni oblici braka i obitelji.

Potočnik (2017.) ističe da postoji sinkronizirani obrazac prelaska u odraslost među mladima, točnije da se mladi odlučuju na stupanje u brak tek nakon završetka svoga školovanja. Autorica navodi da su velik utjecaj na životnu putanju ima obrazovanje roditelja i obrazovanje ispitanika (Ilišin i Spajić Vrkaš, 2018).

Većina Milenijalaca nije u braku, što predstavlja značajnu promjenu u odnosu na prošle generacije. Samo 44% Milenijalaca bilo je u braku 2019. godine, u usporedbi s 53% generacije X, 61% Boomera i 81% pripadnika Tihe generacije u usporedivoj dobi (Barroso, Parker i Bennett, 2020).

Milenijalci se vjenčavaju se kasnije u životu nego prethodne generacije. Posljednjih desetljeća srednja dob za prvi brak postupno se povećavala. U 2019. godini prosječan se muškarac prvi put oženio sa 30 godina, a prosječna žena imala je 28 godina kada se prvi put udala. To je tri godine kasnije - i za muškarce i za žene - nego 2003. godine, četiri godine kasnije nego 1987. i sedam godina kasnije nego 1968. godine (Barroso, Parker i Bennett, 2020).

3.6. Kohabitacija

Jedan od oblika prilagodbi na kasnije stupanje u brak i odgađanje roditeljstva je pojava i sve veća zastupljenost kohabitacije. Kohabitacija može biti najviši stupanj suživota između partnera koji neće prerasti u bračnu zajednicu, a može biti i samo prijelazni, odnosno privremeni oblik suživota dok partneri ne steknu uvjete za stupanje u brak (Čudina-Obradović, 2013).

U prošlosti se na kohabitaciju gledalo kao na „život u grijehu“, stoga ona nije bila prihvaćen oblik zajedničkog života za većinu parova. Kohabitacija se kao nova društvena pojava pojavila krajem sedamdesetih godina 20. stoljeća (Cox, 1990 prema Bandalović, 2017). Uzrokovano upravo tim povećanjem broja kohabitacijskih zajednica i rađanja djece u izvanbračnim zajednicama, na navedeno se sve rjeđe gleda kao na devijantno ponašanje i „život u grijehu“ (Seltzer, 2000 prema Bandalović, 2017).

Zbog toga što kohabitacija postaje sve učestaliji i popularniji način života, bitno je objasniti što ona zapravo predstavlja. Postoji mnogo definicija, ali sve se svode na to da ona predstavlja nevjenčane partnere koji žive zajedno, dijele zajedničke financije i svakodnevne

odgovornosti koje se tiču kućanstva i roditeljstva (Bandalović, 2017). Upravo se zbog financijskih razloga partneri najčešće odlučuju na kohabitaciju, bilo to zbog uštede novca budući da se troškovi u zajedničkom domu dijele ili zbog postizanja karijere i ekonomske neovisnosti prije stupanja u brak (Edmondson, 1997 prema Bandalović, 2017). Mladima u Hrvatskoj ekonomska kriza i visoka stopa nezaposlenosti otežavaju osiguravanje vlastitog stambenog prostora za neovisan život što onda utječe na odgađanje braka i roditeljstva (Akrap i Čipin, 2006; Perić, 200.; Ilišin, 2007; Tomašević i Jurun, 2005 prema Bandalović, 2017).

Rezultati prijašnjih istraživanja pokazuju da je kohabitacija adekvatan način testiranja veze i kompatibilnosti s partnerom (Ambert, 2005.; Haskey, 2001.; Institute for American Values, 2009.), češća je kod liberalnijih i manje religioznih pojedinaca i onih koji zastupaju netradicionalne bračne uloge (Thornton et al, 1992; Thornton i Philipov, 2009; Thomson i Bernhardt, 2010 prema Bandalović, 2017).

Kako Milenijalci odgađaju brak, značajan dio njih živi s romantičnim partnerom. U 2019. godini 12% Milenijalaca živjelo je s nevjenčanim partnerom što je više od udjela generacije X (8%) koji su zajedno živjeli u kohabitaciji 2003. godine. Milenijalci koji imaju završen niži stupanj obrazovanja od fakultetskog obrazovanja vjerojatnije će živjeti s partnerom nego oni s diplomom prvostupnika (13% naspram 11%). Usprkos tome, udio Milenijalaca s fakultetskim obrazovanjem koji žive u kohabitaciji znatno je veći nego što je to bio slučaj s generacijom X s fakultetskim obrazovanjem u usporedivoj dobi (Barroso, Parker i Bennett, 2020).

Kašnjenje u braku među Milenijalcima popraćeno je odgovarajućim povećanjem stope izvanbračnih rađanja. Nešto više od polovice (51%) svih rođenja među Milenijalcima u 2008. godini bilo je od strane neudanih majki, u usporedbi s nešto manje od četiri u deset (39%) među generacijom X 1997. godine, kada su bile iste dobi kao i Milenijalci (Bialik i Fry, 2019).

3.7. Roditeljstvo

Roditeljstvo je složen pojam koji podrazumijeva sastavnice kao što su motivacija za imanje djece, preuzimanje odgovornosti i brige za dječje opće dobro te vrijednosti i ciljevi koji se trebaju ostvariti u ulozi roditelja (Hoffman, 1987 prema Lacković-Grgin, 2011).

Posljednjih nekoliko desetljeća mijenja se dob rođenja prvog djeteta prema sve kasnijim životnim godinama. Statistike pokazuju da je prosječna dob u nekim sjeverno-europskim zemljama kada mladi dobivaju prvo dijete dob od 29 godina, u mediteranskim zemljama je to dob od 24 godine (De Valk i Liefbroer, 2007 prema Lacković-Grgin, 2011), dok je u Hrvatskoj za vrijeme rođenja prvog djeteta prosječna dob 28,6 godina (URL 1). Dobro izabrana životna dob za rođenje prvog djeteta može omogućiti lakše prihvaćanje roditeljstva i kod oca i kod majke, to jest može olakšati usvajanje roditeljskog identiteta (Lacković-Grgin, 2011).

Od 2018. godine približno 19 milijuna žena pripadnica generacije milenijalaca rodilo je dijete. To iznosi više od polovice (55%) svih žena pripadnica generacije milenijalaca, ali manje od udjela prethodnih generacija žena koje su rodile u usporedivoj dobi. Oko 62% žena X generacije i 64% žena pripadnica generacije Boomera bile su majke u dobi od 22 do 37 godina (Barroso, Parker i Bennett, 2020).

Godine 2018. oko 40% milenijskih muškaraca u dobi od 22 do 37 godina reklo je da imaju dijete što je manje od 46% među muškarcima iz generacije X 2002. godine (Barroso, Parker i Bennett, 2020).

Milenijske žene također čekaju dulje da postanu majke nego žene prethodnih generacija. Godine 2016. 48% Milenijskih žena (u dobi od 20 do 35 godina) bile su majke. Kad su 2000. godine žene generacije X bile iste dobi, 57% su već bile majke, što je slično udjelu Boomer žena (58%) 1984. godine (Bialik i Fry, 2019).

4. Istraživačka pitanja i hipoteze

Postoje dva istraživačka pitanja u ovome radu, a to su:

1. Utvrditi stavove Milenijalaca prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu.
2. Utvrditi razlike u stavovima Milenijalca prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu s obzirom na spol, stupanj obrazovanja, mjesto stanovanja te stupanj religioznosti i tradicionalnosti.

Iz navedenih istraživačkih pitanja proizlazi nekoliko hipoteza, odnosno pretpostavki koje nam omogućuju da donosimo zaključak o nekom parametru populacije na temelju analiziranog uzorka. To su:

1. Postoje statistički značajne razlike u stavu prema kohabitaciji i ostvarivanju roditeljske uloge kod Milenijalaca obzirom na spol, stupanj obrazovanja i mjesto stanovanja.
2. Postoje statistički značajne razlike u percepciji idealnih godina za stupanje u zajednički život s partnerom kao i idealnih godina za ostvarivanje roditeljske uloge kod Milenijalaca obzirom na spol, stupanj obrazovanja i mjesto stanovanja.
3. Postoji statistički značajna povezanost između stavova prema kohabitaciji te ostvarivanju roditeljske uloge i stupnja religioznosti kod Milenijalaca.
4. Postoji statistički značajna povezanost između stavova prema kohabitaciji te ostvarivanju roditeljske uloge i stupnja tradicionalnosti kod Milenijalaca.
5. Postoji statistički značajna povezanost između percepcije idealnih godina za stupanje u zajednički život s partnerom kao i idealnih godina za ostvarivanje roditeljske uloge i stupnja religioznosti kod Milenijalaca.
6. Postoji statistički značajna povezanost između percepcije idealnih godina za stupanje u zajednički život s partnerom kao i idealnih godina za ostvarivanje roditeljske uloge i stupnja tradicionalnosti kod Milenijalaca.

5. Metodologija

5.1. Opis korištene metode

Metoda koja je korištena za potrebe ovoga rada je metoda analize sekundarnih izvora podataka koji su kasnije obrađeni statističkim programom za računalnu obradu podataka (Statistica 64). Podaci su preuzeti iz Europskog društvenog istraživanja (European Social Survey), a anketno istraživanje je provedeno 2018/2019 godine u Hrvatskoj. Europsko društveno istraživanje (ESS) akademsko je međunacionalno istraživanje koje se provodi na području Europe od svog utemeljenja 2001. godine. Istraživanje mjeri stavove, uvjerenja i obrasce ponašanja različitih populacija u preko trideset država među kojima je i Hrvatska. Podaci ESS-a dostupni su besplatno za nekomercijalno korištenje i mogu se preuzeti s njihove web stranice nakon kratke registracije.

5.2. Opis korištenog mjernog instrumenta

Mjerni instrument koji je korišten za potrebe ovog istraživanja je anketni upitnik preuzet iz već spomenutog ESS-a. Cjelokupni anketni upitnik sadrži nekoliko tema koje su podijeljene u odjeljke, a za potrebe ovog istraživanja preuzeta su određena pitanja iz odjeljka D čija tema je *Izbor trenutaka u životu; tijekom života; izbor trenutka za ključne događaje u životu, stavovi o idealnoj dobi, najmlađa dob i najstarija dob za događaje u životu, planiranje života* kao i neka pitanja iz drugih odjeljaka koja ukazuju na sociodemografski profil ispitanika, njihov stupanj religioznosti te stupanj tradicionalne vrijednosne orijentacije. Od ispitanika se tražilo da procijene stupanj odobravanja određenih čestica na osnovi ponuđene skale procijene od 5 stupnjeva gdje 1 označava *uopće ne odobravam*, a 5 *u potpunosti odobravam* te da navedu točnu životnu dob za određene tranzicijske zadatke, odnosno ključne životne događaje.

5.3. Obrada podataka

Pročišćeni uzorak koji je bio potreban za ovo istraživanje čini 469 ispitanika koji pripadaju u generaciju milenijalaca, odnosno za vrijeme provođenja istraživanja bili su u dobi od 18 do 38 godina. Za utvrđivanje postojanosti statistički značajne razlike u stavovima i percepciji ispitanika korišteni su određeni testovi u već spomenutom programu. Korišten je Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis test i Spearmanov test korelacije. Navedeni neparametrijski testovi korišteni su zbog odsustva normalne distribucije kod zavisnih varijabli.

5.4. Opis uzorka

Uzorak na kojemu je provedeno ovo istraživanje broji ukupno 469 ispitanika čiji je dobni raspon od 18 do 38 godina. Odnosno, ispitanici pripadaju u generaciju milenijalaca. Varijabla koja pokazuje podatke o dobi ispitanika rekodirana je tako da su svi ispitanici podijeljeni u tri dobne skupine. U prvu skupinu pripadaju svi oni ispitanici koji imaju od 18 do 25 godina, u drugu skupinu oni koji imaju od 26 do 30 godina te u posljednju svi ispitanici koji imaju od 31 do 38 godina. Prva dobna skupina broji ukupno 166 ispitanika, druga njih 104, a treća 199 ispitanika. U uzorku su 184 muške osobe što je 39,23% ispitanika, a preostalih 285 ispitanika ženskoga je spola (60,77%). Što se tiče mjesta stanovanja ispitanika, njih 192 stanuje u velikom gradu, predgrađu ili okolici velikog grada što je 40,94% od ukupnog broja ispitanika, njih 113 (24,1%) ih dolazi iz manjeg grada i preostalih 164 ispitanika stanuju u selu, odnosno njih 34,97%.

Kada se govori o obrazovanju ispitanika, najveći broj ispitanika, njih 191, to jest 40,72% navodi da kao najviši stupanj obrazovanja imaju završenu tehničku ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više. Zatim, nešto više od četvrtine ispitanika, točnije njih 123 kao najviši završen stupanj obrazovanja ima završenu trogodišnju strukovnu srednju školu ili nižu razinu obrazovanja. Nešto manje od četvrtine ispitanika (23,88%) ima završenu visoku, višu školu ili fakultet, a tek oko 9% ispitanika navodi da im je najviši postignuti stupanj obrazovanja završena gimnazija.

Kada se ispitanike pitalo jesu li ikada bili ili su trenutno vjenčani, njih skoro 40% dalo je potvrđan odgovor, dok preostalih skoro 60% nisu nikada bili u braku niti su trenutno. Sličan udio prisutan je i kod pitanja jesu li postali roditelji. Njih 37,53% navodi da imaju dijete, dok preostalih 62,47% ispitanih Milenijalaca navodi da nisu postali majka/otac (Tablica 1).

Tablica 1: Sociodemografski podatci ispitanika

	f	%
Dob		
1 – od 18 do 25 godina	166	35,39
2 – od 26 do 30 godina	104	22,17
3 – od 31 do 38 godina	199	42,43
Spol		
muški	184	39,23
ženski	285	60,77
Mjesto stanovanja		
1 – veliki grad, predgrađe ili okolica velikog grada	192	40,94
2 – manji grad	113	24,09
3 – selo	164	34,97
Stupanj obrazovanja		
1 – trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja	123	26,23
2 – tehnička ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više	191	40,72
3 - gimnazija	42	8,96
4 - visoka, viša škola ili fakultet	112	23,88
Nedostaje	1	0,21
Jesu li trenutno ili su ikada bili vjenčani		
da	187	39,87
Ne	280	59,70
Nedostaje	2	0,43
Jesu li postali roditelji		
da	176	37,53
ne	293	62,47

Kada se govori o samoprocjeni religioznosti, ispitanicima je bilo postavljeno pitanje da na skali od 0 - *uopće nisam religiozan/na* do 10 - *vrlo sam religiozan/na* procjene koliko su religiozni. Njih 63 navelo je da uopće nisu religiozni, 47 ispitanika navelo je da su vrlo religiozni, a sredinu, odnosno stupanj 5 zaokružilo je 59 ispitanika.

Ispitanicima je također bilo ponuđeno pitanje gdje su im anketari čitali opise nekih osoba te su ispitanici trebali odgovoriti koliko je svaka od tih osoba slična njima na skali od 1 – *vrlo mi je slična* do 6 – *uopće mi nije slična* te im je tako bilo postavljeno pitanje o važnosti tradicije i običaja koje je glasilo *Tradicija mu/joj je važna. On/a nastoji održavati običaje koje propisuje njegova/njezina vjera ili štuje njegova/njezina obitelj*. Na to pitanje, 21,96% ispitanika odgovorilo je da im je opis te osobe vrlo sličan, 29,64% da im je sličan, 19,40% da im je opis te osobe donekle sličan, 10,87% pomalo sličan, 11,30% da nije sličan i 5,54% da im takva osoba uopće nije slična (Tablica 2).

Tablica 2: Sociokulturna obilježja ispitanika

Samoprocjena religioznosti	F	%
0 – uopće nisam religiozan/na	63	13,43
1	16	3,41
2	26	5,54
3	32	6,82
4	34	7,25
5	59	12,58
6	49	10,45
7	57	12,15
8	58	12,37
9	27	5,76
10 – vrlo sam religiozan/na	47	10,02
Nedostaje	1	0,21
Samoprocjena tradicionalne vrijednosne orijentacije		
1 – vrlo mi je slična	103	21,96
2 – slična mi je	139	29,64
3 – donekle mi je slična	91	19,40
4 – pomalo mi je slična	51	10,87
5 – nije mi slična	53	11,30
6 – uopće mi nije slična	26	5,54
Nedostaje	6	1,28

6. Rezultati

Prvo istraživačko pitanje odnosi se na utvrđivanje stavova Milenijalaca prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu. Ono što je dobiveno postupcima deskriptivne statistike pokazuje da su Milenijalci između neodlučnih i slaganja da žena ili muškarac odluče da nikada neće imati djecu što je vidljivo iz srednje vrijednosti, odnosno aritmetičke sredine koja iznosi 3,5 od maksimalnih 5. Nadalje, aritmetička sredina za pitanje o odobravanju ili neodobravanju da žena ili muškarac živi u kohabitaciji iznosi 4,1 od maksimalnih 5 što upućuje na to da Milenijalci odobravaju kohabitaciju. Zatim, za pitanje o odobravanju ili neodobravanju da žena ili muškarac ima dijete s osobom s kojom živi u kohabitaciji, aritmetička sredina iznosi 4,0 što znači da ispitani Milenijalci odobravaju ostvarivanje roditeljske uloge u kohabitaciji.

Kada se Milenijalce pitalo o idealnim godinama da žena ili muškarac počne živjeti u kohabitaciji, aritmetička sredina za to pitanje iznosi 23,0 godina. Aritmetička sredina za pitanje o tome koje su idealne godine da žena ili muškarac stupi u brak iznosi 23,6 godinu, dok za idealne godine da osoba postane roditelj iznosi nešto više, točnije 25,1 godina.

Tablica 3: Prosječni rezultati za sve zavisne varijable

Varijable	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
(ne)odobravanje da osoba odluči da nikada neće imati djecu	464	3,5	1,24
(ne)odobravanje kohabitacije	465	4,1	0,95
(ne)odobravanje ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji	465	4,0	0,98
idealne godine za početak života u kohabitaciji	449	23,0	15,17
idealne godine za stupanje u brak	457	23,6	10,99
idealne godine za postati roditeljem	460	25,1	9,79

Drugim istraživačkim pitanjem žele se utvrditi razlike u stavovima Milenijalca prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu s obzirom na nekoliko nezavisnih varijabli, a to su spol, stupanj obrazovanja, mjesto stanovanja te stupanj religioznosti i tradicionalnosti.

Prva hipoteza glasi *Postoje statistički značajne razlike u stavu prema kohabitaciji i ostvarivanju roditeljske uloge kod Milenijalaca obzirom na spol, stupanj obrazovanja i mjesto stanovanja.*

Nakon provedbe Mann-Whitney testa nisu se pokazale statistički značajne razlike u stavu obzirom na spol ispitanika (Tablica 4).

Tablica 4: Razlika u stavu prema kohabitaciji i ostvarivanju roditeljske uloge obzirom na spol

Varijable	Mann-Whitney U test Prema nezavisnoj varijabli spol Statistička značajnost $p < 0,05000$								
	Suma rangova M	Suma rangova Ž	U	Z	p	Z	p	N M	N Ž
(ne)odobranje da osoba odluči da nikada neće imati djecu	42588,00	65292,00	2510,600	0,36	0,72	0,37	0,71	18	28
(ne)odobranje ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji	41630,50	66714,50	2497,750	-0,55	0,58	-0,59	0,56	18	28
(ne)odobranje kohabitacije	41434,50	66910,50	2478,150	-0,69	0,49	-0,74	0,46	18	28

*M – muški spol; Ž – ženski spol

Nakon provedbe Kruskal-Wallis testa, dobiveni su rezultati koji ukazuju na postojanost statistički značajne razlike u stupnju odobravanja da se osoba odluči da nikada neće imati djecu s obzirom na stupanj obrazovanja. Razlike su pronađene između Milenijalaca koji imaju završenu tehničku ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više te gimnazijalaca i onih kojima je najviši stupanj obrazovanja završena visoka, viša škola ili fakultet (Tablica 5).

Tablica 5: Razlike u stupnju odobravanja neimanja djece obzirom na stupanj obrazovanja

Zavisna varijabla: (ne)odobranje da osoba odluči da nikada neće imati djecu	Nezavisna (grupirajuća) varijabla: obrazovanje Kruskal-Wallis test: $H(3, N= 463) = 14,76$, $p = 0,002$			
	1	2	3	4
	R:224,4	R:212,0	R:280,1	R:256,4
1 – trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja		1,00	0,12	0,41
2 – tehnička ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više	1,00		0,02	0,03
3 - gimnazija	0,12	0,02		1,00
4 - visoka, viša škola ili fakultet	0,41	0,03	1,00	

Oni ispitanici čiji je najviši stupanj obrazovanja tehnička ili srodna strukovna škola, strukovna škola u trajanju od 4 godine ili više u prosjeku najmanje odobravaju odluku da osoba nikada nema djecu, dok Milenijalci sa završenom gimnazijom najviše odobravaju navedenu odluku (Tablica 6).

Tablica 6: Prosječne vrijednosti odobravanja neimanja djece obzirom na stupanj obrazovanja

Varijabla: (ne)odobravanje da osoba odluči da nikada neće imati djecu	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
2 – tehnička ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više	190	3,4	1,28
3 - gimnazija	42	4,0	1,16
4 – visoka, viša škola ili fakultet	110	3,8	1,20

Kruskal-Wallis test pokazao je i da postoji statistički značajna razlika u stavu prema kohabitaciji kod Milenijalaca koji imaju završenu trogodišnju strukovnu srednju školu ili nižu razinu obrazovanja i onih koji su završili visoku, višu školu ili fakultet (Tablica 7).

Tablica 7: Razlike u stavu prema kohabitaciji obzirom na stupanj obrazovanja

Zavisna varijabla: (ne)odobravanje kohabitacije	Nezavisna (grupirajuća) varijabla: obrazovanje Kruskal-Wallis test: $H(3, N=464) = 11,86$ $p = ,008$			
	1	2	3	4
	R:208,4	R:227,0	R:250,3	R:261,5
1 – trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja		1,00	0,49	0,02
2 - tehnička ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više	1,00		1,00	0,19
3 - gimnazija	0,49	1,00		1,00
4 – visoka, viša škola ili fakultet	0,02	0,19	1,00	

Oni Milenijalci kojima je najviši stupanj obrazovanja završena trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja u prosjeku manje odobravaju kohabitaciju nego Milenijalci koji su završili visoku, višu školu ili fakultet (Tablica 8).

Tablica 8: Prosječne vrijednosti odobravanja kohabitacije obzirom na stupanj obrazovanja

Varijabla: (ne)odobravanje kohabitacije	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
1 – trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja	121	3,9	1,00
4 – visoka, viša škola ili fakultet	110	4,3	0,94

Nadalje, provedbom istog testa, utvrđeno je i da ne postoje statistički značajne razlike između Milenijalaca u stavu prema odluci osobe da ima dijete s osobom s kojom živi u kohabitaciji s obzirom na najviši postignuti stupanj obrazovanja.

Dakle, moguće je zaključiti da ipak postoje neke razlike u pogledu stavova Milenijalaca prema roditeljstvu i kohabitaciji obzirom na stupanj obrazovanja, ali ne postoje statistički značajne razlike u pogledu ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji.

Rezultati testiranja pokazali su da postoje statistički značajne razlike između onih Milenijalaca koji žive u manjem gradu i onih koji žive na selu prema tome da osoba odluči da nikada neće imati djecu ($p=0,027$) što je vidljivo iz Tablice 9.

Tablica 9: Razlike u stavu prema neimanju djece obzirom na mjesto stanovanja

Zavisna varijabla: (ne) odobravanje da osoba odluči da nikada neće imati djecu	Nezavisna (grupirajuća) varijabla: mjesto stanovanja Kruskal-Wallis test: $H(2, N=464) = 7,376 p = 0,0250$		
	1	2	3
	R:234,1	R:256,7	R:213,8
1 – veliki grad, predgrađe ili okolica velikog grada		0,47	0,47
2 – manji grad	0,47		0,027
3 – selo	0,47	0,027	

Milenijalci koji žive u manjem gradu više odobravaju odluku da osoba ne treba imati djecu u usporedbi s onima koji žive na selu (Tablica 10).

Tablica 10: Prosječne vrijednosti odobravanja neimanja djece obzirom na mjesto stanovanja

Varijabla: (ne) odobravanje da osoba odluči da nikada neće imati djecu	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
2 – manji grad	113	3,8	1,06
3 – selo	163	3,4	1,14

Zatim, Tablica 11 prikazuje da postoje statistički značajne razlike u stavovima između Milenijalaca koji žive u velikom gradu, predgrađu ili okolici velikog grada te onih Milenijalaca koji žive na selu prema tome da osoba živi u kohabitaciji ($p=0,008$).

Tablica 11: Razlike u stavu prema kohabitaciji obzirom na mjesto stanovanja

Zavisna varijabla: (ne)odobravanje kohabitacije	Nezavisna (grupirajuća) varijabla: mjesto stanovanja		
	1	2	3
	R:251,0	R:239,8	R:207,6
1 – veliki grad, predgrađe ili okolica velikog grada		1,00	0,008
2 – manji grad	1,00		0,15
3 - selo	0,008	0,15	

Kruskal-Wallis test: $H(2, N=465) = 11,108$ $p = 0,0039$

Pokazalo se da Milenijalci koji žive u velikom gradu, predgrađu velikog grada ili njegovoj okolici više odobravaju kohabitaciju nego Milenijalci koji žive na selu (Tablica 12).

Tablica 12: Prosječne vrijednosti odobravanja kohabitacije obzirom na mjesto stanovanja

Varijabla: (ne)odobravanje kohabitacije	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
1 – veliki grad, predgrađe ili okolica velikog grada	188	4,2	0,93
3 – selo	164	3,9	0,95

Sljedećim testiranjem dobiveno je da postoje statistički značajne razlike u stavovima Milenijalaca obzirom na mjesto stanovanja prema ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji (Tablica 13).

Tablica 13: Razlike u stavu prema ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji obzirom na mjesto stanovanja

Zavisna varijabla: (ne)odobranje ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji	Nezavisna (grupirajuća) varijabla: mjesto stanovanja		
	1	2	3
	R:246,2	R:249,7	R:206,2
1 – veliki grad, predgrađe ili okolica velikog grada		1,00	0,016
2 – manji grad	1,00		0,025
3 - selo	0,016	0,025	

Milenijalci koji žive na selu imaju najmanji stupanj odobravanja tvrdnje da osoba ima dijete s osobom s kojom živi u kohabitaciji, dok preostale dvije skupine imaju podjednak stupanj odobravanja navedene tvrdnje (Tablica 14).

Tablica 14: Prosječne vrijednosti odobravanja ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji obzirom na mjesto stanovanja

Varijabla: (ne)odobranje ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
1 – veliki grad, predgrađe ili okolica velikog grada	188	4,1	0,97
2 – manji grad	113	4,1	0,97
3 – selo	164	3,8	0,98

Dakle, statistički značajne razlike u stavu prema kohabitaciji i ostvarivanju roditeljske uloge kod Milenijalaca obzirom na mjesto stanovanja postoje.

Druga hipoteza glasi *Postoje statistički značajne razlike u percepciji idealnih godina za stupanje u zajednički život s partnerom kao i idealnih godina za ostvarivanjem roditeljske uloge kod Milenijalaca s obzirom na spol, stupanj obrazovanja i mjesto stanovanja.*

Nakon provedbe Mann-Whitney testa utvrđeno je da postoje statistički značajne razlike u percepciji idealnih godina za početak života u kohabitaciji i idealnih godina za postati roditeljem s obzirom na spol Milenijalaca (Tablica 15).

Tablica 15: Razlika u percepciji idealnih godina za stupanje u zajednički život s partnerom i za ostvarivanje roditeljske uloge obzirom na spol

Varijable	Mann-Whitney U test Prema nezavisnoj varijabli spol Statistička značajnost $p < ,05000$								
	Suma rangova M	Suma rangova Ž	U	Z	p	Z	p	N M	N Ž
Idealne godine za početak života u kohabitaciji	35901,50	65123,50	20676,50	-2,42	0,02	-2,48	0,01	174	275
Idealne godine za stupanje u brak	38178,00	66475,00	22247,00	-1,88	0,06	-1,90	0,06	178	279
Idealne godine za postati roditeljem	38400,50	67629,50	22290,50	-2,6	0,04	-2,08	0,04	179	281

*M – muški spol; Ž – ženski spol

Kada su u pitanju idealne godine za početak života u kohabitaciji i ostvarenje roditeljske uloge, muškarci smatraju da je to nešto ranije nego žene. Muški pripadnici generacije Y smatraju da su idealne godine za početak života u kohabitaciji 21,4, dok žene smatraju da je to u prosjeku dob od 24,1 godinu. Nadalje, muškarci smatraju da su u prosjeku idealne godine za postati roditeljem 24,2, a žene da je to dob od 25,7 godina (Tablica 16).

Tablica 16: Prosječne idealne godine za početak života u kohabitaciji i za postati roditeljem obzirom na spol ispitanika

	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
Idealne godine za početak života u kohabitaciji			
muškarci	174	21,4	13,94
žene	275	24,1	15,83
Idealne godine za postati roditeljem			
muškarci	179	24,2	10,02
žene	281	25,7	9,60

Provedbom Kruskal-Wallis testa pokazalo se da ne postoji statistički značajna razlika u percepciji idealnih godina da osoba počne živjeti u kohabitaciji obzirom na stupanj obrazovanja Milenijalaca.

Što se tiče idealnih godina za stupanje u brak, pronađena je statistički značajna razlika u percepciji kod Milenijalaca koji imaju završenu trogodišnju strukovnu srednju školu ili nižu razinu obrazovanja i onih koji su završili gimnaziju (Tablica 17).

Tablica 17: Razlike u percepciji idealnih godina za stupanje u brak obzirom na stupanj obrazovanja

Zavisna varijabla: idealne godine za stupanje u brak	Nezavisna (grupirajuća) varijabla: obrazovanje Kruskal-Wallis test: $H(3, N=456) = 7,655$ $p = 0,0537$			
	1	2	3	4
	R:210,7	R:228,0	R:276,1	R:231,0
1 - trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja		1,00	0,04	1,00
2 - tehnička ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više	1,00		0,22	1,00
3 – gimnazija	0,04	0,22		0,38
4 – visoka, viša škola ili fakultet	1,00	1,00	0,38	

Milenijalci kojima je najviši postignuti stupanj obrazovanja trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja u prosjeku smatraju da su idealne godine za stupanje u brak nešto ranije nego što to smatraju gimnazijalci (Tablica 18).

Tablica 18: Prosječne idealne godine za stupanje u brak obzirom na stupanj obrazovanja

Varijabla: idealne godine za stupanje u brak	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
1 - trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja	118	23,5	13,15
3 - gimnazija	40	25,0	10,90

Kada su u pitanju idealne godine da osoba postane roditelj, pronađene su statistički značajne razlike obzirom na stupanj obrazovanja što je vidljivo iz Tablice 19.

Tablica 19: Razlike u percepciji idealnih godina za postati roditeljem obzirom na stupanj obrazovanja

Zavisna varijabla: idealne godine za postati roditeljem	Nezavisna (grupirajuća) varijabla: obrazovanje			
	1	2	3	4
	R:195,6	R:227,5	R:299,3	R:246,6
1 - trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja		0,24	0,0001	0,0219
2 - tehnička ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više	0,24		0,0112	1,00
3 - gimnazija	0,0001	0,0112		0,19
4 – visoka, viša škola ili fakultet	0,0219	1,00	0,19	

Ispitanici koji imaju završenu trogodišnju strukovnu srednju školu ili nižu razinu obrazovanja u prosjeku smatraju da su idealne godine za postati roditeljem 24,0 što je najranije od svih preostalih skupina Milenijalaca. Milenijalci sa završenom gimnazijom smatraju da je idealna životna dob za postati roditeljem skoro 27 godina što ih čini skupinom koja se želi najkasnije ostvariti u roditeljskoj ulozi od svih preostalih skupina Milenijalaca (Tablica 20).

Tablica 20: Prosječne idealne godine za postati roditeljem obzirom na stupanj obrazovanja

Varijabla: idealne godine za postati roditeljem	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
1- trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja	120	24,0	9,55
2 - tehnička ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više	190	25,5	9,40
3 - gimnazija	40	26,9	10,73
4 – visoka, viša škola ili fakultet	109	25,3	10,09

Dakle, statistički značajna razlika u percepciji idealnih godina kod Milenijalaca obzirom na stupanj obrazovanja postoji kada su u pitanju godine za stupanje u brak i ostvarenje roditeljske uloge.

Obradom podataka Kruskal-Wallis testom nije utvrđena statistički značajna razlika u percepciji idealnih godina za početak života u kohabitaciji obzirom na mjesto stanovanja pripadnika generacije Y. Međutim, pronađena je statistički značajna razlika u percepciji idealnih godina za stupanje u brak kod onih Milenijalaca koji žive u velikom gradu, predgrađu

ili okolici velikog grada te onih Milenijalaca koji žive na selu ($p=0,004$) što je vidljivo iz Tablice 21.

Tablica 21: Razlike u percepciji idealnih godina za stupanje u brak obzirom na mjesto stanovanja

Zavisna varijabla:
idealne godine za stupanje u brak

Nezavisna (grupirajuća) varijabla: mjesto stanovanja

Kruskal-Wallis test: $H(2, N=457) = 11,138$

$P = ,0038$

	1	2	3
	R:252,9	R:219,9	R:207,6
1 – veliki grad, predgrađe ili okolica velikog grada		0,11	0,004
2 – manji grad	0,11		1,00
3 – selo	0,004	1,00	

Prosječna dob koju Milenijalci koji žive na selu smatraju idealnom za stupanje u brak iznosi 22,4, dok je prosječna dob koju Milenijalci koji žive u velikom gradu, njegovom predgrađu ili okolici smatraju idealnom za stupanje u brak nešto viša i ona iznosi 24,7 (Tablica 22).

Tablica 22: Prosječne idealne godine za stupanje u brak obzirom na mjesto stanovanja

Varijabla:
idealne godine za stupanje u brak

Deskriptivna statistika

	N	M	s
1 – veliki grad, okolica ili predgrađe velikog grada	185	24,7	12,09
3 – selo	160	22,4	10,40

Tablica 23 prikazuje da je pronađena statistički značajna razlika i u percepciji idealnih godina da osoba postane majka/otac kod već spomenutih grupa Milenijalaca, odnosno kod onih koji žive u velikom gradu, njegovom predgrađu ili okolici i onih Milenijalaca koji žive na selu ($p=0,0004$).

Tablica 23: Razlike u percepciji idealnih godina za postati roditeljem obzirom na mjesto stanovanja

Zavisna varijabla: idealne godine za postati roditeljem	Nezavisna (grupirajuća) varijabla Kruskal-Wallis test: $H(2, N=460) = 15,175$ $p = ,0005$		
	1	2	3
	R:257,6	R:225,5	R:203,0
1 – veliki grad, predgrađe ili okolica velikog grada		0,13	0,0004
2 – manji grad	0,13		0,50
3 – selo	0,0004	0,50	

Milenijalci koji žive na selu u prosjeku smatraju da su idealne godine za postati roditeljem dob od 24,2 godina, dok oni koji žive u velikom gradu, okolici ili predgrađu velikog grada smatraju da je to dob od 25,6 godina. Dakle, također nešto viša nego što to smatraju oni koji žive na selu (Tablica 24).

Tablica 24: Prosječne idealne godine za postati roditeljem obzirom na mjesto stanovanja

Varijabla: idealne godine za postati roditeljem	Deskriptivna statistika		
	N	M	s
1 – veliki grad, predgrađe ili okolica velikog grada	185	25,6	10,86
3 – selo	162	24,2	9,46

Dakle, postoje statistički značajne razlike u percepciji idealnih godina za stupanje u brak i za dobivanje prvoga djeteta kod Milenijalaca obzirom na njihovo mjesto stanovanja.

Treća hipoteza glasi *Postoji statistički značajna povezanost između stavova prema kohabitaciji te ostvarivanju roditeljske uloge i stupnja religioznosti kod Milenijalaca.* Provedbom Spearmanovog koeficijenta korelacije utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost između stupnja religioznosti i odobravanja da osoba odluči da nikada neće imati djecu. Budući da je povezanost negativna to znači da se povećanjem stupnja religioznosti smanjuje odobravanje navedene odluke. No, budući da korelacija iznosi -0,199, zaključuje se da je povezanost mala, ali je ipak postojana (Tablica 25).

Tablica 25: Povezanost stava prema neimanju djece i stupnja religioznosti

Varijable	Spearmanov koeficinet korelacije Statistički značajna korelacija ako $p <,05000$	
	Stupanj religioznosti	(ne)odobranje da osoba odluči da nikada neće imati djecu
Stupanj religioznosti	1,00	-0,199
(ne)odobranje da osoba odluči da nikada neće imati djecu	-0,199	1,00

Spearmanov koeficijent korelacije pokazao je i da postoji statistički značajna povezanost između stupnja religioznosti i odobravanja kohabitacije. Budući da je $\rho = -0,194$ također se može zaključiti da, iako je povezanost mala, ona postoji i to tako da se s povećanjem stupnja religioznosti smanjuje stupanj odobravanja kohabitacije (Tablica 26).

Tablica 26: Povezanost stava prema kohabitaciji i stupnja religioznosti

Varijable	Spearmanov koeficijent korelacije Statistički značajna povezanost ako $p <,05000$	
	Stupanj religioznosti	(ne)odobranje kohabitacije
Stupanj religioznosti	1,00	-0,194
(ne)odobranje kohabitacije	-0,194	1,00

Nadalje, isti test pokazao je da postoji statistički značajna povezanost između stupnja religioznosti i odobravanja ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji. Budući da povezanost ima negativan smjer, zaključuje se da povećanjem stupnja religioznosti dolazi do smanjenja odobravanja roditeljstva u kohabitacijskoj zajednici (Tablica 27).

Tablica 27: Povezanost stava prema ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji i stupnja religioznosti

Varijable	Spearmanov koeficijent korelacije Statistički značajna povezanost ako $p <,05000$	
	Stupanj religioznosti	(ne)odobranje ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji
Stupanj religioznosti	1,00	-0,208
(ne)odobranje ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji	-0,208	1,00

Dakle, hipoteza da postoji statistički značajna razlika u stavu prema kohabitaciji i ostvarivanju roditeljske uloge u kohabitaciji kod Milenijalaca s obzirom na stupanj religioznosti potvrđena je.

Četvrta hipoteza glasi *Postoji statistički značajna povezanost između stavova prema kohabitaciji te ostvarivanju roditeljske uloge i stupnja tradicionalnosti kod Milenijalaca*. Utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost između stupnja tradicionalnosti i odobravanja da osoba nikada nema djecu. Budući da stupanj 1 kod tradicionalnosti označava vrlo tradicionalnu osobu, a kod odobravanja navedene odluke 1 označava *uopće ne odobravam*, prema Spearmanovom koeficijentu korelacije statistički značajna razlika postoji – oni Milenijalci koji su se izjasnili tradicionalnijima manje odobravaju da se osobe nikada ne ostvare u roditeljskoj ulozi (Tablica 28).

Tablica 28: Povezanost stupnja tradicionalnosti i stava prema neimanju djece

Varijable	Spearmanov koeficijent korelacije Statistički značajna povezanost ako $<,05000$	
	Važnost tradicije i običaja	(ne)odobravanje da se osoba odluči da nikada neće imati djecu
Važnost tradicije i običaja	1,00	0,145
(ne)odobravanje da se osoba odluči da nikada neće imati djecu	0,145	1,00

Nadalje, utvrđeno je i da postoji statistički značajna povezanost između stupnja tradicionalnosti i odobravanja kohabitacije. Milenijalci koji smatraju da im tradicija i običaji uopće nisu važni više odobravaju kohabitaciju od onih koji više štiju tradiciju i običaje (Tablica 29).

Tablica 29: Povezanost stupnja tradicionalnosti i stava prema kohabitaciji

Varijable	Spearmanov koeficijent korelacije Statistički značajna povezanost ako $p <,05000$	
	Važnost tradicije i običaja	(ne)odobravanje kohabitacije
Važnost tradicije i običaja	1,00	0,221
(ne)odobravanje kohabitacije	0,221	1,00

Zatim, utvrđena je statistički značajna razlika i u stavu prema tome da osoba ima dijete s osobom s kojom živi u kohabitaciji obzirom na stupanj tradicionalnosti. Oni koji smatraju da im tradicija i običaji uopće nisu važni više odobravaju odluku da osoba ima dijete u kohabitaciji od onih kojima su tradicija i običaji važniji (Tablica 30).

Tablica 30: Povezanost stupnja tradicionalnosti i stava prema ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji

Varijable	Spearmanov koeficijent korelacije Statistički značajna povezanost ako $p < ,05000$	
	Važnost tradicije i običaja	(ne)odobranje ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji
Važnost tradicije i običaja	1,00	0,189
(ne)odobranje ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji	0,189	1,00

Dakle, hipoteza je potvrđena. Odnosno, postoje statistički značajne razlike u stavovima Milenijalaca prema roditeljstvu, kohabitaciji i ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji ovisno o tome koliko ispitanici samoprocjenjuju važnost tradicije i običaja.

Peta hipoteza glasi *Postoji statistički značajna povezanost između percepcije idealnih godina za stupanje u zajednički život s partnerom kao i idealnih godina za ostvarivanjem roditeljske uloge i stupnja religioznosti kod Milenijalaca*. Nakon provedenih Spearmanovih testova korelacije, utvrđeno je da ne postoji statistički značajna povezanost između percepcije idealnih godina za početak života u kohabitaciji i za stupanje u brak, ali postoji u percepciji idealnih godina za postati majkom/ocem. Milenijaci koji su religiozniji smatraju da su idealne godine za ostvarivanje roditeljske uloge niže od onih koji su manje religiozni (Tablica 31).

Tablica 31: Povezanost stupnja religioznosti i percepcije idealnih godina za postati roditeljem

Varijable	Spearmanov koeficijent korelacije Statistički značajna povezanost ako $p < ,05000$	
	Stupanj religioznosti	Idealne godine za ostvarenje roditeljske uloge
Stupanj religioznosti	1,00	-0,099
Idealne godine za ostvarivanje roditeljske uloge	-0,099	1,00

I konačno, posljednja hipoteza glasi *Postoji statistički značajna povezanost između percepcije idealnih godina za stupanje u zajednički život s partnerom kao i idealnih godina za ostvarivanje roditeljske uloge i stupnja tradicionalnosti kod Milenijalaca*. Provedbom Spearmanovog testa korelacije nije dobivena statistički značajna povezanost kada su u pitanju idealne godine za početak života u kohabitaciji. No, kada se govori o idealnim godinama za stupanje u brak, pronađena je statistički značajna povezanost. Spearmanov test ukazuje na to da što je ispitanicima manje važna tradicija i običaji to su idealne godine za stupanje u brak kasnije, odnosno veće (Tablica 32).

Tablica 32: Povezanost percepcije idealnih godina za stupanje u brak i stupnja tradicionalnosti

Varijable	Spearmanov test korelacije Statistički značajna povezanost ako $p < ,05000$	
	Važnost tradicije i običaja	Idealne godine za stupanje u brak
Važnost tradicije i običaja	1,00	0,10
Idealne godine za stupanje u brak	0,10	1,00

Što se tiče percepcije idealnih godina za postati roditeljem, također je pronađena statistički značajna povezanost obzirom na važnost tradicije i običaja. Što su ispitanici naveli da su tradicionalniji to su im idealne godine za postati roditeljem manje, odnosno ranije se žele ostvariti u roditeljskoj ulozi nego ono koji su manje tradicionalni (Tablica 33).

Tablica 33: Povezanost percepcije idealnih godina za postati roditeljem i stupnja tradicionalnosti

Varijable	Spearmanov test korelacije Statistički značajna povezanost ako $p < ,05000$	
	Važnost tradicije i običaja	Idealne godine za postati roditeljem
Važnost tradicije i običaja	1,00	0,138
Idealne godine za postati roditeljem	0,138	1,00

Dakle, posljednja hipoteza djelomično je potvrđena budući da postoji statistički značajna povezanost između stupnja tradicionalnosti i percepcije idealnih godina za stupanje u brak i postati roditeljem, ali ne postoji u percepciji idealnih godina za početak života u kohabitaciji.

7. Rasprava

Provedenim istraživačkim radom nastojalo se utvrditi stavove generacije milenijalaca prema braku, roditeljstvu i kohabitaciji. Nastojalo se uvidjeti u kolikoj mjeri pripadnici ove generacije odobravaju ili ne odobravaju kohabitaciju i ostvarenje roditeljske uloge općenito te unutar takvog oblika partnerskog života. Također, nastojalo se utvrditi i koje godine ispitanici Milenijalci smatraju idealnim za ulazak u kohabitacijski suživot, za stupanje u brak kao i idealne godine za postati roditeljem.

Rezultati pokazuju da je ukupan stav Milenijalaca prema kohabitaciji pozitivan kao i prema ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji. Milenijalci odobravaju i da se osoba odluči da nikada ne postane roditelj, iako u nešto manjoj mjeri nego za kohabitaciju i roditeljstvo u kohabitaciji, ali odobravaju. Nadalje, kada su u pitanju idealne godine za određene tranzicijske zadatke, aritmetička sredina za idealne godine za početak života u kohabitaciji iznosi 23,0, za stupanje u brak 23,6, dok za postanak roditeljem iznosi 25,1 godina.

Pozitivan stav prema kohabitaciji možda se može objasniti činjenicom da mladi žele isprobati kohabitaciju kao prijelazni oblik zajedničkog života prije stupanja u brak kako bi provjerili svoju kompatibilnost, odnosno na nju gledaju kao na pripremu za brak. No, moguće je i da na kohabitaciju gledaju kao na zamjenu za brak. Budući da ova generacija ima pozitivan stav prema kohabitaciji, bilo je očekivano da ima pozitivan stav i prema rađanju djece u takvom obliku zajednice. Kašnjenje u stupanju u brak među pripadnicima generacije milenijalaca popraćeno je odgovarajućim povećanjem stope izvanbračnih rađanja. Nešto više od polovice (51%) svih rođenja među Milenijalcima u 2008. godini bilo je od strane neudanih majki, u usporedbi s nešto manje od 40% među generacijom X 1997. godine, kada su bile iste dobi kao i Milenijalci (Wang i Taylor, 2011).

Milenijalci se vjenčavaju kasnije u životu nego prethodne generacije. Posljednjih desetljeća srednja dob za prvi brak postupno se povećavala. U 2019. godini prosječan se muškarac prvi put oženio s 30 godina, a prosječna žena imala je 28 godina kada se prvi put udala. To je tri godine kasnije, i za muškarce i za žene, nego 2003. godine, četiri godine kasnije nego 1987. godine i sedam godina kasnije nego 1968. godine (Barroso et al, 2020).

U cjelini, Milenijalci osnivaju obitelji kasnije nego prethodne generacije. Nešto manje od polovice, točnije 46% Milenijalaca u dobi od 25 do 37 godina je vjenčano što je nagli pad u odnosu na 83% pripadnika Tihe generacije koji su se vjenčali 1968. godine. Udio mladih od 25

do 37 godina koji su bili u braku stalno je opadao za svaku sljedeću generaciju, od 67% pripadnika Boomer generacije do 57% pripadnika generacije X (Bialik i Fry, 2019).

Očekivale su se statistički značajne razlike s obzirom na neka sociodemografska i sociokulturna obilježja ispitanika. Kada je u pitanju spol ispitanika, pronađene su statistički značajne razlike u percepciji idealnih godina za početak života u kohabitaciji i idealnih godina za postati roditeljem. Muški pripadnici Generacije Y smatraju da su idealne godine za početak života u kohabitaciji 21,4, dok žene smatraju da je to u prosjeku dob od 24,1 godinu. Nadalje, muškarci smatraju da su u prosjeku idealne godine za postati roditeljem 24,2, a žene da je to dob od 25,7 godina. Dakle, žene smatraju da su idealne godine i za kohabitaciju i za roditeljstvo nešto kasnije nego što to smatraju Milenijski muškarci.

To se može objasniti činjenicom da, iako se obrazovni uspjeh u posljednjih pet desetljeća stalno povećavao i za muškarce i za žene, udio Milenijskih žena s diplomom prvostupnika ipak je veći od udjela muških pripadnika generacije Y. Također, mnogo je vjerojatnije da će pripadnice generacije Y biti zaposlene nego njihove prethodnice (Bialik i Fry, 2019). Dakle, Milenijske žene duže se obrazuju nego muški pripadnici generacije milenijalaca, stoga ne čudi da je njihova idealna životna dob za suživot s partnerom i ostvarenjem u majčinskoj ulozi nešto viša od one koju muškarci percipiraju idealnom. Nadalje, zbog potrebe za ženskom radnom snagom iz koje je proizašla sve veća zastupljenost obrazovanih žena u društvu i sve veći udio žena u radnoj snazi, došlo je do sve dužeg odgađanje braka i djece te sve većeg broja zaposlenih majki (Čudina-Obradović, 2013).

Statistički značajna razlika u stavovima Milenijalaca očekivala se i s obzirom na njihov najviši postignuti stupanj obrazovanja. Pronađena je statistički značajna razlika u odobravanju odluke osobe da nikada neće imati djecu s obzirom na najviši postignuti stupanj obrazovanja. Razlike su pronađene između onih Milenijalaca koji imaju završenu tehničku ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više te gimnazijalaca i onih kojima je najviši stupanj obrazovanja završena visoka, viša škola ili fakultet. Milenijalci sa završenom tehničkom ili srodnom strukovnom školom, strukovnom školom u trajanju od 4 godine ili više u prosjeku najmanje odobravaju odluku da osoba nikada nema djecu, dok Milenijalci sa završenom gimnazijom najviše odobravaju navedenu odluku.

Utvrđeno je i da Milenijalci kojima je najviši stupanj obrazovanja završena trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja u prosjeku manje odobravaju kohabitaciju nego Milenijalci koji su završili visoku, višu školu ili fakultet. No, rezultati Pew Research Center istraživanja pokazuju proturječne nalaze. Budući da Milenijalci odgađaju brak, značajan dio njih živi s romantičnim partnerom. U 2019. godini 12% Milenijalaca živjelo je s nevjenčanim partnerom što je više od udjela Generacije X (8%) koji su živjeli u kohabitaciji 2003. godine. Milenijalci koji imaju završen niži stupanj obrazovanja od fakultetskog obrazovanja vjerojatnije će živjeti s partnerom u kohabitaciji nego oni s diplomom prvostupnika (13% u usporedbi s 11%). Usprkos tome, udio Milenijalaca s fakultetskim obrazovanjem koji žive u kohabitaciji znatno je veći nego što je to bio slučaj s generacijom X s fakultetskim obrazovanjem u usporedivoj dobi (Barroso et al., 2020). Nadalje, u prethodnim generacijama vjerojatnije je bilo da su se vjenčale one osobe u dobi od 25 do 37 godina čiji je najviši stupanj obrazovanja bila srednja stručna sprema od onih s diplomom prvostupnika ili višim stupnjem obrazovanja. Generacija X preokrenula je ovaj trend, a jaz među Milenijalcima se proširio. Četiri od deset Milenijalaca sa završenom samo srednjom školom (40%) bio je u braku 2019. godine, u usporedbi s 53% Milenijalaca koji imaju kao najviši stupanj obrazovanja barem diplomu prvostupnika (Bialik i Fry, 2019).

Što se tiče utjecaja stupnja obrazovanja na percepciju idealnih godina za stupanje u kohabitaciju, brak i za postati roditeljem, pronađene su statistički značajne razlike kada su u pitanju idealne godine da osoba stupi u brak i postane roditelj. Milenijalci kojima je najviši postignuti stupanj obrazovanja trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja u prosjeku smatraju da su idealne godine za stupanje u brak 23,5 godina, dok gimnazijalci smatraju da je to dob od 25,0 godina. Ispitanici koji imaju završenu trogodišnju strukovnu srednju školu ili nižu razinu obrazovanja u prosjeku smatraju da su idealne godine za postati roditeljem 24,0 što je najranije od svih preostalih skupina Milenijalaca. Milenijalci sa završenom gimnazijom smatraju da je idealna životna dob za postati roditeljem skoro 27 godina što ih čini skupinom koja se želi najkasnije ostvariti u roditeljskoj ulozi od svih preostalih skupina Milenijalaca.

To se možda može objasniti činjenicom da velika većina gimnazijalaca nakon završetka srednje škole odlazi na fakultetsko obrazovanje, dok se oni mladi koji završe trogodišnju ili dvogodišnju srednju strukovnu školu pretežno nakon završetka srednje škole zaposle i ne nastavljaju svoje obrazovanje. Stoga, oni možda ranije žele postati majkom/ocem jer ranije

počinju zarađivati vlastiti novac i ranije se osamostale nego osobe koje su na fakultetu. No, nisu pronađeni rezultati istraživanja s kojima bi se ovaj rezultat mogao usporediti ili objasniti.

Očekivale su se i razlike u stavovima Milenijalaca obzirom na njihovo mjesto stanovanja te su se one i ostvarile. Rezultati testiranja pokazali su da Milenijalci koji žive u manjem gradu više odobravaju odluku da osoba ne treba imati djecu u usporedbi s onima koji žive na selu. Zatim, Milenijalci koji žive u velikom gradu, predgrađu ili okolici velikog grada više odobravaju kohabitaciju nego Milenijalci koji žive na selu. Nadalje, Milenijalci koji žive na selu imaju najmanji stupanj odobravanja ostvarenja roditeljske uloge unutar kohabitacije. Dakle, Milenijalci koji stanuju na selu imaju najmanje liberalne stavove prema kohabitaciji, ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji i prema tome da osoba nikada nema djecu.

Istraživanje autorice Bouillet iz 2014. godine koja je na nacionalnom uzorku analizirala stavove o obitelji i braku studentske populacije uočila je da gotovo 85% ispitanika život u izvanbračnoj zajednici i rađanje djece u njoj smatra uglavnom ili potpuno prihvatljivim. No, ono što je bitno za istaknuti jeste da oni studenti koji dolaze iz ruralnih područja imaju manje liberalne ideje po pitanju navedenoga od onih koji žive u urbanim naseljima (Bouillet, 2014) kao što se to pokazalo i u ovom istraživanju.

Što se tiče percepcije idealnih godina obzirom na mjesto stanovanja Milenijalaca, statistički značajna razlika pronađena je u pogledu idealnih godina za stupanje u brak i za postati roditeljem i to između istih grupa ispitanika. Točnije, pronađena je kod onih Milenijalaca koji žive u velikom gradu, predgrađu ili okolici velikog grada te onih Milenijalaca koji žive na selu. Prosječna dob koju Milenijalci koji žive na selu smatraju idealnom za stupanje u brak iznosi 22,4 godine, dok je prosječna dob koju Milenijalci koji žive u velikom gradu, njegovom predgrađu ili okolici smatraju idealnom za stupanje u brak nešto viša i ona iznosi 24,7 godina. Nadalje, oni Milenijalci koji žive na selu u prosjeku smatraju da je idealna dob za postati roditeljem 24,2 godine, dok oni koji žive u velikom gradu, okolici ili predgrađu velikog grada smatraju da je to dob od 25,6 godina. Dakle, također nešto viša nego što to smatraju oni koji žive na selu.

Zašto Milenijalci koji žive na selu žele ranije stupiti u brak i ranije postati roditeljem nego oni koji žive u velikom gradu, predgrađu velikog grada ili njegovoj okolici, ostalo je nedorečeno budući da nisu pronađeni adekvatni odgovori na to pitanje u literaturi.

Što se tiče povezanosti stupnja religioznosti i stavova ispitanih Milenijalaca, pokazalo se da postoji statistički značajna povezanost. Povećanjem stupnja religioznosti smanjuje se

stupanj odobravanja kohabitacije, ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji kao i stupanj odobravanja da se pojedinac odluči da nikada neće imati djecu.

Mnoga istraživanja navode da je religioznost znatan čimbenik strukture vrijednosti te bitan pokazatelj ljudskog ponašanja i stavova (Ljubotina, 2004). Već spomenuto istraživanje autorice Bouillet (2014) koja je na nacionalnom uzorku analizirala stavove o obitelji i braku studentske populacije zaključila je da oko 85% ispitanika život u izvanbračnoj zajednici i rađanje djece u njoj smatra uglavnom ili potpuno prihvatljivim. No, religiozniji studenti imaju manje liberalne stavove po tome pitanju od nereligioznijih. Bandalović (2017) iz svog istraživanja stavova mladih prema kohabitaciji navodi da su oni ispitanici koji su se pokazali manje religioznima skloniji alternativnim životnim stilovima, odnosno više prihvaćaju kohabitaciju kao oblika partnerskog suživota. Bandalović (2017) također navodi da kohabitacija dominira kod liberalnijih i manje religioznih ljudi. U njezinom istraživanju dobivena je razlika u stavovima prema kohabitaciju obzirom na fakultet na kojem ispitanici studiraju. Studenti Katoličkog bogoslovnog fakulteta religiozniji su u odnosu na ostale studente i imaju značajno negativnije stavove o kohabitaciji nego ostali studenti. Nadalje, i istraživanje autorice Bartolac (2013) na hrvatskim studentima o kohabitaciji i braku pokazalo je da iako većina ispitanika navodi da brak nije zastarjela institucija (60,4%), većina ih također odobrava izvanbračne zajednice (68%), ali najmanje pozitivan stav prema izvanbračnim zajednicama imaju studenti koji su naveli da su izrazito religiozni. U ovom istraživanju dvije trećine ispitanika prihvaća kohabitaciju kao test kompatibilnosti partnera prije braka, no više od polovice ispitanika navodi da je grijeh živjeti nevjenčano s partnerom. Religioznost se pokazala kao jedini značajan prediktor stavova prema kohabitaciji. Bartolac (2013) dolazi do zaključka da mladi imaju liberalniji stav o kohabitaciji kao pripremi za brak nego trajnom partnerskom suživotu.

Kada su u pitanju idealne godine za određene tranzicijske zadatke, pronađena je statistički značajna povezanost između percepcije idealnih godina za postati roditeljem i stupnja religioznosti. Milenijaci koji su religiozniji smatraju da su idealne godine za ostvarivanje roditeljske uloge niže od onih koji su manje religiozni.

Utvrđeno je da postoji statistički značajna povezanost između stupnja tradicionalnosti i stavova Milenijalaca. Milenijalci koji su se izjasnili tradicionalnijima manje odobravaju da se osobe nikada ne ostvare u roditeljskoj ulozi, manje odobravaju kohabitaciju kao i ostvarenje roditeljske uloge u kohabitaciji. Kada se govori o idealnim godinama za tranzicijske zadatke,

utvrđeno je da tradicionalniji ispitanici žele ranije stupiti u brak i ranije se žele ostvariti u roditeljskoj ulozi nego oni koji su manje tradicionalni.

Rezultati istraživanja Obradović i Čudina-Obradović (2001) pokazali su da su neke odrednice broja djece u obitelji ženina religioznost i muževljeva bračna tradicionalnost. Što je žena religioznija i muž tradicionalnije orijentiran, to je broj djece veći. Unatoč izraženom osjećaju žene o opadanju njezine bračne kvalitete u braku s više djece i gledanju na djecu u braku kao na „žensko breme“, žene se ipak odlučuju za djecu ako imaju tradicionalne, patrijarhalne i kršćanske vrijednosti. Može se zaključiti da prema rezultatima na odlučivanje za rađanje djece u obitelji najviše utječe tradicionalan sustav vrijednosti bračnih partnera, odnosno tradicionalne obiteljske vrijednosti koje djecu postavljaju na visoku poziciju u definiranju životnoga smisla.

Sa sociološkog gledišta, tradicionalno društvo je društvo koje karakteriziraju pravila i običaji koji su formirani u prošlosti i koje zbog toga uvelike poštuju tradiciju i načine ponašanja koje ona određuje. Nadalje, društvo koje je tradicionalno orijentirano obilježava važnost obiteljskih i tradicionalnih društvenih uloga. U takvim društvima, institucije poput organizirane religije glavne su za određivanje kodeksa ponašanja pojedinaca. Kod tradicionalnih društava dominirajuće vrijednosti više su usmjerene na obitelj, tradiciju i zaštitu zajednice (URL 2).

Uzimajući u obzir sve navedeno, odnosno definiciju tradicionalnog društva, bilo bi logično zaključiti da osobe koje imaju veći stupanj tradicionalne vrijednosne orijentacije manje odobravaju kohabitaciju i ostvarenje roditeljske uloge unutar takvog oblika suživota budući da, kao što je već spomenuto, u takvim društvima religija određuje kodeks ponašanja građana, a u prethodnoj hipotezi već je objašnjeno da osobe koje su religioznije manje odobravaju kohabitaciju i ostvarenje roditeljske uloge unutar nje. Nadalje, tradicionalnim osobama važne su obiteljske i tradicionalne društvene uloge, a kohabitacija ne predstavlja tradicionalnu i „po pravilima“ oblikovanu obiteljsku zajednicu.

8. Zaključak

Stalne promjene društva dovode i do promjena u braku i roditeljstvu koji se transformiraju ovisno o društvenim potrebama, zahtjevima i mogućnostima. Nekada se moglo govoriti samo o jednome obliku bračne zajednice, međutim, danas se može govoriti o mnogobrojnim oblicima partnerskog suživota. No, unatoč raznim mogućnostima, brak je danas i dalje najčešći i najintimniji oblik bliske veze između partnera. Stupanje u brak i ostvarenje u roditeljskoj ulozi najznačajniji su tranzicijski događaji kojima se prelazi u životnu fazu odraslosti.

Temeljni cilj ovoga rada bio je odrediti stavove i mišljenja Milenijalaca u Hrvatskoj prema braku, kohabitaciji i roditeljstvu. Ovim istraživačkim radom nastojalo se uvidjeti u kolikoj mjeri pripadnici ove generacije odobravaju ili ne odobravaju kohabitaciju i ostvarenje roditeljske uloge te koje godine smatraju idealnim za tranzicijske događaje kao što su početak života s partnerom, bilo to u kohabitacijskoj ili bračnoj zajednici te idealne godine za postati roditeljem obzirom na određene sociodemografske i sociokulturne karakteristike ispitanika. Prema literaturi, za Milenijalce ili generaciju Y, kako se još naziva, karakteristično je da je to najobrazovanija generacija do sada, teže se pokoravaju tradicionalnim normama obiteljskih vrijednosti, nemaju potrebu za zakonskom potvrdom romantične veze, kasnije stupaju u brak, tolerantniji su prema kohabitaciji te se kasnije odlučuju na roditeljstvo.

Rezultati ukazuju na to da je ukupan stav Milenijalaca prema kohabitaciji i ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji pozitivan kao i prema neimanju djece. Nadalje, prosječne idealne godine za početak života u kohabitaciji iznose 23,0, za stupanje u brak 23,6, dok za postanak roditeljem iznosi 25,1 godinu. Kada je u pitanju spol ispitanika, Milenijski muškarci u prosjeku smatraju da je idealna životna dob za početak života u kohabitaciji i za postati roditeljem nešto ranije nego što to smatraju Milenijske žene. Budući da je udio Milenijskih žena s diplomom prvostupnika ipak veći od udjela muških pripadnika generacije Y, to se može objasniti činjenicom da žene kasnije završavaju svoje obrazovanje stoga i kasnije žele stupiti u zajednički suživot s partnerom i kasnije postati majkom.

Što se tiče utjecaja stupnja obrazovanja na stavove, pronađene su razlike u stavu prema neimanju djece između Milenijalaca koji imaju završenu tehničku ili srodne strukovne škole, strukovne škole u trajanju od 4 godine ili više te gimnazijalaca i onih kojima je najviši stupanj obrazovanja završena visoka, viša škola ili fakultet. Milenijalci sa završenom tehničkom ili srodnom strukovnom školom, strukovnom školom u trajanju od 4 godine ili više u prosjeku najmanje odobravaju odluku da osoba nikada nema djecu, dok Milenijalci sa završenom

gimnazijom najviše odobravaju navedenu odluku. Utvrđeno je i da Milenijalci kojima je najviši stupanj obrazovanja završena trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja u prosjeku manje odobravaju kohabitaciju nego Milenijalci koji su završili visoku, višu školu ili fakultet. Milenijalci kojima je najviši postignuti stupanj obrazovanja trogodišnja strukovna srednja škola ili niža razina obrazovanja u prosjeku smatraju da su idealne godine za stupanje u brak nešto ranije nego što to smatraju gimnazijalci. Milenijalci koji imaju završenu trogodišnju strukovnu srednju školu ili nižu razinu obrazovanja u prosjeku žele najranije postati roditeljem, dok su Milenijalci sa završenom gimnazijom skupina koja se želi najkasnije ostvariti u roditeljskoj ulozi.

Razlog zbog kojeg gimnazijalci smatraju da su idealne godine za stupanje u brak i za postati roditeljem nešto veće od onih koji su završili strukovnu srednju školu ili nižu razinu obrazovanja možda se može objasniti činjenicom da velika većina gimnazijalaca nakon završetka srednje škole odlazi na fakultetsko obrazovanje, dok se oni mladi koji završe srednju strukovnu školu pretežno nakon završetka srednje škole zaposle, odnosno ranije se osamostale.

Nadalje, pokazalo se da Milenijalci koji stanuju na selu imaju najmanje liberalne stavove prema kohabitaciji, ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji i prema neimanju djece. Nadalje, Milenijalci koji žive na selu smatraju da su idealne godine za stupanje u brak i za postati roditeljem u prosjeku nešto niže nego što to smatraju Milenijalci koji žive u velikom gradu, predgrađu ili okolici velikog grada.

Religioznost se također pokazala kao značajan prediktor stavova prema kohabitaciji, rađanju djece u kohabitaciji i prema neimanju djece. Povećanjem stupnja religioznosti smanjuje se stupanj odobravanja kohabitacije, ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji kao i stupanj odobravanja neimanja djece. Odnosno, Milenijalci koji su manje religiozni skloniji su alternativnim partnerskim i obiteljskim zajednicama. Milenijalci koji su religiozniji smatraju da su idealne godine za ostvarivanje roditeljske uloge niže od onih koji su manje religiozni. Milenijalci koji su se izjasnili tradicionalnijima manje odobravaju neimanje djece, kohabitaciju i ostvarenje roditeljske uloge u kohabitaciji te žele ranije stupiti u brak i ranije se žele ostvariti u roditeljskoj ulozi nego oni koji su manje tradicionalni. To se može objasniti time što u takvim društvima religija, tradicija i običaji određuju kodeks ponašanja građana, a kohabitacija ne predstavlja tradicionalnu i „po pravilima“ oblikovanu obiteljsku zajednicu.

Iako je tema braka, obitelji, roditeljstva među mladima već uvelike istraživana, budući da je sve navedeno sklono stalnim promjenama te da su mladi zapravo njihovi budući nosioci, od

velike je važnosti proučavati njihove stavove, mišljenja i percepcije za stupanje u brak ili drugi oblik partnerskog odnosa te želje za ostvarenjem u roditeljskoj ulozi.

Dakle, kao zaključak ovog istraživačkog rada moglo bi se navesti da Milenijalci, iako jedna generacija koju su obilježili zajednički događaji, iskustva i uvjeti, ipak nisu tako homogeni kada su u pitanju njihovi stavovi i percepcije o braku, roditeljstvu i kohabitaciji. Razlike unutar ove generacije ipak postoje obzirom na određena sociodemografska i sociokulturna obilježja i karakteristike.

9. Prilozi

KORIŠTENA PITANJA IZ ANKETNOG UPITNIKA

Zavisne varijable

1. Odgovorite koliko odobravate ili ne odobravate ako muškarac/žena...

...odluči da nikada neće imati djecu?

...živi u paru s osobom s kojom nije u braku?

...ima dijete s osobom s kojom živi, ali s kojom nije u braku?

1 - Uopće ne odobravam

2 - Ne odobravam

3 - Niti odobravam niti ne odobravam

4 - Odobravam

5 - U potpunosti odobravam

2. Po vašem mišljenju, koje su idealne godine da mladić/muškarac, odnosno djevojka/žena počne živjeti u paru s osobom s kojom nije u braku?

3. Po vašem mišljenju, koje su idealne godine da mladić/muškarac, odnosno djevojka/žena stupi u brak?

4. Po vašem mišljenju, koje su idealne godine da mladić/muškarac, odnosno djevojka/žena postane otac, odnosno majka?

10. Popis literature

- Ajduković, Marina (1995). „Djeca u ratu u Hrvatskoj“, *Revija za socijalnu politiku*, 2(4): 295-304. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/29791> (15.7.2021)
- Ambert, Anne-Marie (2005). *Contemporary family trends. Cohabitation and marriage: How are they related*. Ottawa: The Vanier Institute of Family.
- Aračić, Pero, Baloban, Josip i Nikodem, Krunoslav (2019). „Važnost braka i obitelji u hrvatskom društvu od 1999. do 2017. godine“, *Bogoslovska smotra*, 89(2): 331-353. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/223156> (3.7.2021)
- Bandalović, Gorana (2017). „Stavovi mladih o kohabitaciji“, *Revija za socijalnu politiku*, 24(1): 45-71. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/178504> (23.7.2021)
- Barroso, Amanda, Parker, Kim i Bennett, Jesse (2020). „As Millennials Near 40, They’re Approaching Family Life Differently Than Previous Generations“, *Pew Research Center*. Dostupno na <https://www.pewresearch.org/social-trends/2020/05/27/as-millennials-near-40-theyre-approaching-family-life-differently-than-previous-generations/> (10.8.2021)
- Bartolac, Andreja (2013). „Stavovi studenata o kohabitaciji i braku“, *Socijalna ekologija*, 22(2): 107-131. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/114867> (18.8.2021)
- Bialik, Kristen i Fry, Richard (2019). „Millennial life: How young adulthood today compares with prior generations“, *Pew Research Center*. Dostupno na <https://www.pewresearch.org/social-trends/2019/02/14/millennial-life-how-young-adulthood-today-compares-with-prior-generations-2/> (10.8.2021)
- Bouillet, Dejana (2014). „Neki aspekti obiteljskog života studenata“, u Vlasta Ilišin (ur.), *Sociološki portret hrvatskih studenata*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 29-54.
- Cecere, Donna-Marie (2016). *The millennial generation: common experience guiding them into adulthood*. Neobjavljena doktorska disertacija. Manchester: Southern New Hampshire University. Dostupno na <https://academicarchive.snhu.edu/handle/10474/3100> (20.8.2021)
- Codrington, Graeme (2008). *Detailed Introduction to Generational Theory*.

Čudina-Obradović, Mira (2013). „Obitelj pod suvremenim izazovima i pritiscima“, *Laudato*. Dostupno na <https://laudato.hr/Novosti/Hrvatska/Obitelj-pod-suvremenim-izazovima-i-pritiscima.aspx> (22.8.2021)

European Social Survey. *About the European Social Survey European Research Infrastructure*. Dostupno na <https://www.europeansocialsurvey.org/about/> (3.7.2021)

Garikapati, Venu M., Pendyala, Ram M., Morris, Eric A., Mokhtarian, Patricia L. i McDonald, Noreen (2016). „Activity patterns, time use, and travel of millennials: a generation in transition?“, *Transport Reviews*, 36(5): 558-584. Dostupno na <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01441647.2016.1197337> (20.8.2021)

Hurrelmann, Klaus, Quenzel Gudrun (2015). „Lost in transition: status insecurity and inconsistency as hallmarks of modern adolescence“, *International Journal of Adolescence and Youth*, 20(3): 261-270. [10.1080/02673843.2013.785440](https://doi.org/10.1080/02673843.2013.785440) (9.8.2021)

Ilišin, Vlasta i Radin, Furio (2007). *Mladi: problem ili resurs*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

Ilišin Vlasta, Spajić Vrkaš Vedrana. (ur.), *Generacija osujećenih*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 31-73.

Ilišin Vlasta, Bouillet, Dejana, Gvozdanić, Anja i Potočnik, Dunja (2013). *Mladi u vremenu krize*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.

Joyner, Kara i Kao, Grace (2005). „Interracial Relationships and the Transition to Adulthood“, *American sociological review*, 70(2): 563-581.

Kuća, Ana-Marija (2017). *Utjecaj razvoda braka roditelja na djecu* (završni specijalistički rad). Osijek: Sveučilište J.J.Strossmayera.

Kušić, Aleksandra (2016). *Je li brak zastarjela institucija? Stavovi studenata o braku i djeci* (diplomski rad). Rijeka: Učiteljski fakultet.

Lacković-Grgin, Katica (2011). „Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima“, *Društvena istraživanja*, 20(4):1063-1083. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/75854> (27.7.2021)

Ljubotina, Damir (2004). „Razvoj novog instrumenta za mjerenje religioznosti“, u Čubela Vera Adorić, Ilija Manenica, Zvezdan Penezić (ur.), *XIV. dani psihologije u Zadru*, Odsjek za psihologiju, Zagreb.

Massoglia, Michael i Uggen, Christopher (2010). „Settling Down and Aging Out: Toward an Interactionist Theory of Desistance and the Transition to Adulthood“, *American Journal of Sociology*, 116(2): 543-582.

Nikodem, Krunoslav., Aračić, Pero i Džinić, Ivo (2010). „Važnost braka i obitelji u hrvatskom društvu. Analiza osnovnih pokazatelja u razdoblju od 1999. do 2008. godine“, *Bogoslovska smotra*, 80(2), 623-642.

Obradović, Josip i Čudina-Obradović, Mira (2001). „Korelati i odrednice broja djece u obitelji“, *Društvena istraživanja*, 10(4-5): 655-683.

Pavić, Dario (2014). „Trend i čimbenici izvanbračnih rođenja u Hrvatskoj od 1998. do 2012. godine“, *Revija za sociologiju*, 44(2): 139-162.

Pew Research Center (2014). *Millennials in Adulthood*. Dostupno na <https://www.pewresearch.org/social-trends/2014/03/07/millennials-in-adulthood/> (2.8.2021)

Pew Research Center (2014). *6 new findings about Millennials*. Dostupno na <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/03/07/6-new-findings-about-millennials/> (2.8.2021)

Reeves, Thomas C. i Oh, Eunjung (2008). „Generational differences“, *Handbook of research on educational communications and technology*, 3, 295-303.

Smith, Travis J., Nichols, Tommy (2015). „Understanding the Millennial Generation“, *Journal of Business Diversity*, 15(1):39-47.

Štalekar, Vlasta (2010). „Dinamika obitelji i prvi teorijski koncepti“, *Medicina Fluminensis*, 46(3): 242-246. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/59246> (20.8.2021)

Wang Wendy, Taylor, Paul (2011). For Millennials, Parenthood Trumps Marriage. *Pew Research Center*. Dostupno na <https://www.pewresearch.org/social-trends/2011/03/09/for-millennials-parenthood-trumps-marriage/> (7.8.2021)

Mrežni izvori

URL 1: Povećanje prosječne dobi prvorotkinja (2019). *Pliva zdravlje*. Dostupno na <https://www.plivazdravlje.hr/vijesti/clanak/32285/Povecanje-prosjecne-dobi-prvorotkinja.html> (18.8.2021)

URL 2: Karakteristike tradicionalnog društva. *Thpanorama*. Dostupno na <https://hr.thpanorama.com/articles/cultura-general/sociedad-tradicional-caractersticas-y-tipos-principales.html> (28.8.2021)

11. Popis tablica

Tablica 1: Sociodemografski podatci ispitanika	20
Tablica 2: Sociokulturna obilježja ispitanika	21
Tablica 3: Prosječni rezultati za sve zavisne varijable	22
Tablica 4: Razlika u stavu prema kohabitaciji i ostvarivanju roditeljske uloge obzirom na spol	23
Tablica 5: Razlike u stupnju odobravanja neimanja djece obzirom na stupanj obrazovanja	23
Tablica 6: Prosječne vrijednosti odobravanja neimanja djece obzirom na stupanj obrazovanja	24
Tablica 7: Razlike u stavu prema kohabitaciji obzirom na stupanj obrazovanja	24
Tablica 8: Prosječne vrijednosti odobravanja kohabitacije obzirom na stupanj obrazovanja	25
Tablica 9: Razlike u stavu prema neimanju djece obzirom na mjesto stanovanja	25
Tablica 10: Prosječne vrijednosti odobravanja neimanja djece obzirom na mjesto stanovanja	25
Tablica 11: Razlike u stavu prema kohabitaciji obzirom na mjesto stanovanja	26
Tablica 12: Prosječne vrijednosti odobravanja kohabitacije obzirom na mjesto stanovanja	26
Tablica 13: Razlike u stavu prema ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji obzirom na mjesto stanovanja	27
Tablica 14: Prosječne vrijednosti odobravanja ostvarenja roditeljske uloge u kohabitaciji obzirom na mjesto stanovanja	27
Tablica 15: Razlika u percepciji idealnih godina za stupanje u zajednički život s partnerom i za ostvarivanje roditeljske uloge obzirom na spol	28
Tablica 16: Prosječne idealne godine za početak života u kohabitaciji i za postati roditeljem obzirom na spol ispitanika	28
Tablica 17: Razlike u percepciji idealnih godina za stupanje u brak obzirom na stupanj obrazovanja	29
Tablica 18: Prosječne idealne godine za stupanje u brak obzirom na stupanj obrazovanja	29
Tablica 19: Razlike u percepciji idealnih godina za postati roditeljem obzirom na stupanj obrazovanja	30
Tablica 20: Prosječne idealne godine za postati roditeljem obzirom na stupanj obrazovanja	30
Tablica 21: Razlike u percepciji idealnih godina za stupanje u brak obzirom na mjesto stanovanja	31
Tablica 22: Prosječne idealne godine za stupanje u brak obzirom na mjesto stanovanja	31
Tablica 23: Razlike u percepciji idealnih godina za postati roditeljem obzirom na mjesto stanovanja	32
Tablica 24: Prosječne idealne godine za postati roditeljem obzirom na mjesto stanovanja	32
Tablica 25: Povezanost stava prema neimanju djece i stupnja religioznosti	33
Tablica 26: Povezanost stava prema kohabitaciji i stupnja religioznosti	33
Tablica 27: Povezanost stava prema ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji i stupnja religioznosti	33
Tablica 28: Povezanost stupnja tradicionalnosti i stava prema neimanju djece	34
Tablica 29: Povezanost stupnja tradicionalnosti i stava prema kohabitaciji	34
Tablica 30: Povezanost stupnja tradicionalnosti i stava prema ostvarenju roditeljske uloge u kohabitaciji	35
Tablica 31: Povezanost stupnja religioznosti i percepcije idealnih godina za postati roditeljem	35
Tablica 32: Povezanost percepcije idealnih godina za stupanje u brak i stupnja tradicionalnosti	36
Tablica 33: Povezanost percepcije idealnih godina za postati roditeljem i stupnja tradicionalnosti	36